

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

37e jaargang nr. 1

januari - februari 2008

Inhoud

- Pierre Kluyskens: Gent en de Engelsen (Vervolg)	2
- Ernest Lacquet: Inventaire Archéologique: Oude versierde tegels III.	9
- Erik De Keukeleire: Vaarwel Citadel, gegroet Leopoldskazerne. Deel 2. 1899-1907.	10
- Hugo Collumbien: Godsdienstvrijheid... vroeger.	21
- Adriën Brysse: Provinciale Hoogere Arbeidsschool.	27
- Herdenkingsdagen in 2008.	34
- Guido De Bruyker: Philemond Loocks. Musicus.	38
- Alexander Coninck: Een verdwenen beroep: De Linotypist in een Dagbladdrukkerij.	47
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 13-14-15 September.	51
- Bibliografie.	65
- Bert Vervaet: Het Gentse socialisme in Europa.	67
- Vraag en Antwoord.	68
- Lezers schrijven ons.	71
- Jan Cleppe: Gênsche Prâot.	72

GENT EN DE ENGELSEN (VERVOLG)

Zonder Gent te bezetten zoals de Fransen het hebben gedaan ten tijde van Lodewijk XIV, Lodewijk XV en na de Omwenteling, of zoals de Duitsers tot tweemaal toe in onze XXe eeuw, hebben de Engelsen hier herhaaldelijk, vooral in de XVIIIe eeuw, die voor onze gewesten zo rampzalig was, garnizoen gehouden en het heet dat zij het meestal zeer welletjes stelden met onze bevolking, natuurlijk op een paar dronkemansrelletjes in de herbergen na, want de Engelse soldaten waren toen zowat de G.I.'s van hun tijd en trokken een rijke soldij die hen toeliet liefst tot groot jolijt van de plaatselijke neringdoenden, de bloempjes eens aardig buiten te zetten en wat souvenirs voor vrouw, verloofde of lief aan te kopen.

Het vertrek van Marlborough na het muzikaal banket dat hem door de Gentse magistraat op het stadhuis werd aangeboden, betekende geenszins de aftocht van het Engels garnizoen: ditmaal had men er voor gezorgd dat de Fransen hun blitzoffensieven op de stad niet meer zouden kunnen herhalen; gans overbodige maatregel ten andere want de twee boezemvrienden Marlborough en Eugeen dienden kort na de inname van Gent de legers van de zonnekoning te Malplaquet een zo fantastische militaire oorveeg toe dat de K.O. geslagen Franse koning niets anders meer kon dan een zgn eervolle vrede te onderhandelen.

In afwachting dat de Europese mogendheden, met name Frankrijk, Spanje, Engeland en de Republiek der Verenigde Nederlanden, op 11 april 1713 deze Vrede met het oog op het behoud van het Europees evenwicht in Utrecht zouden ondertekenen, vrede die op 6 maart 1714 in Rastadt werd bekrachtigd, bleven de Engelsen in een continentaal dolce farniente hun wapens schoonpoetsen en hun zilveren centen verteren in een Gent dat langzaam ontwaakte uit de nachtmerrie van de Lodewijk XIV-dictatuur.

Op uitzondering na van een symbolische wacht in het gewezen Spanjaardkasteel ontruimde het Engelse garnizoen na deze vredesverdragen, de Arteveldestad, vast besloten als de Engelse regering was een opnieuw tot evenwicht gekomen Europa definitief de rug te mogen toekeren, en zich andermaal met angelsaksische waardigheid in haar splendid isolation te mogen hullen.

De aftocht van de Engelse troepen uit Gent en de Zuidelijke Nederlanden, die thans na eeuwen dynastische verbondenheid met de Spaanse Habsburgers in de korf van Karel VI en van de Oostenrijkse Habsburgers terechtwamen, was wel als een definitieve Vaarwel mijn broer bedoeld.

Definitief is het gevaarlijkste woord daar waar politici en militairen een woordje kunnen medepraten en U zult het derhalve nooit over de lippen van een oude vos van de politiek als Premier Eyskens zien glijden.

In de jaren zeventienhonderd hadden de Engelsen de ondervinding van de homo politicus van het atoomtijdperk niet opgedaan en zij wisten dan ook niet dat zij enkele tientallen jaren later opnieuw het Kanaal over zouden moeten varen om hun whiskydampen in het Europees debat te komen uitdampen.

Gent maakte in die jaren kennis met hetgeen men later de Theresiaanse vredesperiode zou noemen. De jonge keizerin had, deels uit nepotisme, deels uit verliefdheid, haar schoonbroeder, de playboy Karel van Lorreinen als gouverneur-generaal naar onze gewesten gedelegeerd waar hij met oneindig veel persoonlijke charme en evenveel diplomatie in de gunst van de bevolking wist te komen, doch de grote mogendheden bekommerden zich bitter weinig om de talenten van iemand die inzake Europese huwelijken geen medezeggenschap had, want een nieuwe erfenisoorlog was begonnen en van meetaf ontketend met aan de ene kant een zelfzekere Franse koning Lodewijk XV, aan de andere kant een jonge, schuchtere en onervaren keizerin, Maria-Theresia.

En... Gent stond voor de zoveelste maal centraal in het Europees debat. De Fransen rukten op en de dag dat de Gentenaren normaliter in 1745 de Guldensporenslag hadden moeten herdenken, maakten de Fransen zich kort na middernacht, door een list die zelfs kakventjes van een peutertuin niet had moeten verschalken, van de stad meester. Het was te gek en te dom, maar het was nu eenmaal zo. Bij een volgende gelegenheid zullen wij eens het bilan opmaken van de inkomsten van Gent door de Fransen: in gans de wereldgeschiedenis werd nooit een stad zo herhaaldelijk en al bijeen zonder een emmer bloed te vergieten, ingenomen als Gent door de Franse legers!

Het Anglo-Bataafs leger had van Maurits van Saksen, maarschalk bij de gratie Gods van het leger van Lodewijk XV, te Fontenoy een afstraffing gekregen die deze van Malplaquet in de vergeethoek duwde en daar men in de kaarten van de Fransen kon lezen als in een herberg bij een kaarttornooi tijdens een Vlaamse kermis, stelden de Engelsen die het ergste vreesden voor de Sleutelpositie Gent, in allerijl 6.000 man in en om de stad om ze tot de laatste druppel van hun kostbaar bloed te verdedigen.

Het is dat kostbaar bloed dat uiteindelijk - voor de zoveelste maal sedert de slag bij Gavere - niet moest vergoten worden, omdat de list van de Fransen, zo verrassend was geweest dat de Engelsen zonder een schot te lossen mochten gaan lopen.

Ter ere van hun nagedachtenis zaliger willen wij er onmiddellijk aan toevoegen dat zij liefst in Gent waren gekazerneerd gebleven maar dan zonder

Fransen in de buurt: zij stellen het hier zoals de soldaten van Hannibal in Capua, dwz. heel lekkertjes, en zij kenden zelfs het voor de Engelsen sublieme geluk 's morgens bij hun breakfast terwijl hun cup of tea aan 't afkoelen was, een Engelse krant te mogen lezen "The daily advertiser to the British Army" die een Gentse drukker Jan Meyer zo vriendelijk was geweest, tegen heerlijk klinkende zilveren stuivers natuurlijk, te hunner intentie uit te geven. Dit Daily Advertiser neemt plaats in de Gentse curiositeiten, in de "Ghendsche rareyten" zoals de politiemeester Justus Billiet het had geschreven, want het is, op sociaal en economisch vlak, een document van uitzonderlijke betekenis.

De Gentenaren die het nooit in hun zakelijke kop hadden gekregen aan publiciteit te doen in hun eigen lokale krant de Gazette van Ghend, ontdekten plots voor deze Engelsen met de zwaargevulde beurs, de verdiensten van het adverteren, wel te verstaan in producten die de Engelsen nauw aan het hart of aan de maag lagen: een kruidenier uit "the Schepenstreet, fronting the Stadhouse" (Gents is toch een internationale taal...) prijst zijn Brandy en zijn Jamaica-rhum, terwijl een andere Gentse handelaar zijn Schotse kolen ophemelt die hij verkoopt in een schip "lying below the great Crane"!

Geld is baas en zelfs de restaurant-uitbater die gewoon was zijn klanten op Gentse hutsepot te vergasten, maakte plots reclame voor van zijn stadsgenoten totaal onbekende recepten: "Beef stakes, mutton shops, good jellies en cream" en voor dranken die in eeuwen nooit door een Gents keelgat waren gegaan: "Right Irish Usquebough, London Porter and Edimbourgh Ale"!

Hoogstwaarschijnlijk is dat de eerste publiciteit geweest op het vasteland voor de (afschuwelijke) Engelse keuken en voor de (heerlijke) Engelse dranken.

Dat nieuwe militair avontuur op Europees grondgebied, twee eeuwen voor de E.E.G., had de Engelsen een afschuwelijke afkeer voor alwat maar enigszins naar vastelandsproblemen en -problematiek rook, gegeven en ditmaal hielden zij met Angelsaksische flegme en vastberadenheid stand tegen alle intriges en avontuurlijke loksirenen. Zij zonderden zich sadomasochistisch, politiek bekeken natuurlijk, in hun insulariteit en legendarische smog af, die hen beletten de nuchtere werkelijkheid van de toestand op een boogscheut van Dover te ontwaren.

Er was een hamerklop zwaar als neervallende rotsblok nodig om onze Engelse vrienden uit hun insulaire slaap te doen ontwaken en diets te maken dat zij het in 't begin der XIXe eeuw niet veel beter zonder Europa en zijn problemen konden stellen als in 1914, als in 1940 en als in 1972.

Napoleon had het op Frankrijk gemunt, hetgeen in die jaren van vertwijfeling en chaos geen al te grote karwei was, en op een Europa dat koningdom en

absolutisme beu was als koude pap en dus gemakkelijk de zgn vrijheidsge-dachte zou inslikken.

Maar dan bleef nog John Bull over de sceptische, de ware democraat die het niet al te best meende met deze Corsikaan en met zijn expansiedromen en vooral niet met deze invasievloot die hij ergens niet ver van de kust in een stad die de Engelsen niet vreemd was, de stad waar John of Gaunt was geboren, aan de oevers, van de Leie, in een geïmproviseerde scheepswerf aan het ineen-timmeren was. Onze Engelse mistwandelaars konden op dit ogenblik niet vermoeden dat Gent eens te meer, gedurende een kwart eeuw, centraal in hun nationale en internationale politiek zou staan.

Aanvankelijk hadden de Engelsen zich weinig zorgen gemaakt over de gebeurtenissen en uitspattingen van de Franse Omwenteling en hadden er zich zelfs heimelijk om verheugd, alles bijeen was deze Revolutie een interne aan-gelegenheid die ruimer, in Europese optiek bekeken, enkel het prestige en de militaire macht van Frankrijk kon verzwakken.

In de politiek van de Franse koningen, onverbeterlijke herrieschoppers en onruststokers, hadden de Britten sedert eeuwen een bestendig gevaar voor het Europees evenwicht gezien zodat de val van de laatste opvolger van de Heilige Lodewijk dan ook voor hen een aangename verrassing was. Die ver-rassing sloeg echter naar verbijstering toen zij vaststelden dat de piepjonge generaals van het Republikeins leger het besluit genomen hadden van hun zgh vrijheids- en gelijksgedachten een exportartikel te maken en in het spoor van de maarschalken van de Lodewijk's, West-Europa binnen te vallen.

Dat was natuurlijk meer dan de Engelsen konden verdragen en de haat die zij de Franse kroon hadden toegedragen, zetten zij op de Frygische muts over, met de koele vastberadenheid die ze steeds heeft gekenmerkt: de eerste Coalitie die Engeland tegen Frankrijk oprichtte en die door vijf andere zou worden gevolgd, betekende niet enkel een oorlogsverklaring, zij bezegelden hun wil de strijd door te voeren tot de definitieve overwinning: de kleine Corsikaanse korporaal met name Bonaparte heeft het niet willen geloven, zelfs niet wanneer hij Keizer was geworden. Het was pas in de kuip van Waterloo dat hij tot de ontvullende bevinding kwam dat de Britten nooit de strijd opgeven omdat het de laatste dag is die telt.

Daarmede zat gans Europa andermaal gedurende jaren geplaagd met oorlogs-geweld en -molest en lagen onze gewesten traditiegetrouw onder de knoet.

Ten tijde van de Franse bezetting heeft men natuurlijk geen Engelsen te Gent gezien, hetgeen niet mocht beletten dat de Engelsen van uit hun eiland de ogen op Gent gericht hielden omdat Bonaparte er in 1803 een deel van het plan aan 't smeden was dat hij enkele maanden later, keizer geworden, ten uit-

voer zou trachten te brengen, een plan dat mislukte en dat nochtans nog geen anderhalve eeuw later door de nieuwe aartsvijand van Albion, Adolf Hitler zou hernomen worden, ook zonder enig succes, nml de ontschepping op Britse bodem met een invasievloot!

Er zijn verschillende manieren om een tegenstrever te bekampen, het is echter de grootste vergissing hem op zijn geliefkoosd terrein en met zijn eigen wapens te willen te lijf gaan. Op de vloer waar het vee en de infanterist op lopen, is de Engelse soldaat geen sikkepit waard, en wacht hij gewoonlijk, als Wellington in Waterloo, het ogenblik af dat zijn bondgenoten het vuile werk hebben opgeknapt om dan zelf de vijand de beslissende K.O. toe te dienen; maar op zee moeten deze geboren matrozen niemand duchten en moet men werkelijk van hoogmoed stikken om ze op dat terrein te willen uitdagen.

Napoleon heeft gemeend dat men in enkele maanden een landingsflottielje kan ineentimmeren en van voetvolk bekwame matrozen kan maken door hen een ander uniform te laten aantrekken. In het Camp de Boulogne wisten de Fransen in recordtempo een landingsvloot van 2.343 schepen bijeen te krijgen. Drie ervan, de “Ville de Gand”, “Montpellier” en de “Clermond-Ferrand” werden in een Gentse scheepswerf, van De Coster, aan de Bijlokekaai vlak bij de Verlorenkostbrug gebouwd.

Spionnen hadden de Engelsen niet nodig om het te weten te komen en aan sabotage dachten zij niet eens, stellig als zij ervan overtuigd waren dat deze schepen nooit de volle zee zouden zien.

De Franse bezettingsoverheden hielden er een andere mening op na, want met veel trommelslagen, muziek en redevoeringen werden de eerste nagels in de drie schepen door de prefect van het Departement, de burgemeester en de Commissaris voor de zeemacht geslagen en einde januari 1804 was de “Ville de Gand” klaar om naar Oostende af te varen waar het met tien kanonnen zou worden gewapend: “Een van de dry oorloogs vaertuggen van den eersten rang die alhier gebouwd worden, is gisteren met grooten luyster in het water gelaeten onder het geluyd der triumph-klokke, het spelen van de beyaerd en een voortreffelijke musicq ten bijwezen van den prefect, van onzen heer bisschop, van de geconstitueerde magten, van den koophandel-kamer en van eenen ontelbare menigte aanschouwers die hunne voldoeninge door herhaalde toejuichingen lieten blijken”.

Om dat en de honderden andere schepen, en om de duizenden schippers die men met een matrozenpak had uitgedost, bekommerden de Engelsen zich geen zier; zij zouden de Engelse kust slechts vergezeld van een sterke oorlogsvloot kunnen bereiken. Bij Trafalgar gelaste Nelson zich met een karwei die hem naar de hand lag: hij boorde er gewoonweg de Franse marine in de grond zodat de 2.343 mosselschuiten in hun aanleghaven nutteloos bleven wiegelen:

de “Ville de Gand” zou nooit de Engelse kust in ‘t zicht krijgen.

Minder aangenaam als verrassing was de poets die Lieven Bauwens de Engelsen op het einde van de XVIIIe eeuw bakte, ten tijde van de continentale blokkade. De taaie en koppige Britten hadden kort na het voor onze gewesten zo rampzalige verdrag van Campo-Formio bij hoog en bij laag gezworen dat Frankrijk door de knieën zou gaan, militair maar ook economisch en hadden met dat doel voor ogen o.a. de strengste straffen uitgevaardigd tegen hen die het zouden aandurven hun sterkste economisch wapen, de spinmolen, uit het land te smokkelen, “that branch of manufactory so dear to us as the verry balls of our eyes” zoals zij het zeggen: zo kostbaar als onze oogappels.

Er moest dus ergens op aarde iemand bestaan die nog taaier en koppiger was dan een Brit om het aan te durven dit verbod in de wind te slaan. En wie is nog koppiger dan een Engelsman? Een Gentenaar, of course! Hij heette Lieven Bauwens, was 28 jaar oud, vooruitstrevend van politieke, filosofische en economische gedachten en bovendien nog meer gehecht aan zijn vaderstad dan de Engelsen aan hun lichtjes door whisky benevelde oogappels.

Ook zonder Intelligence Service waren onze vrienden van over de grote plas, geduchte klanten voor wie hen toen de kostbare Mule Jenny wou ontfrutselen. Bauwens had echter meer oog voor de stijgende ellende en armoede van zijn volk dan voor de egocentrische hebzucht van de Britten en met diplomatie, list, vermetelheid en machiavelisme wist hij hen, na een adembenemend avontuur dat de huidige serie noireromans tot kattedegespinnliteratuur terugbrengt, de vermaarde Mule Jenny te ontfrutselen en naar zijn geboortestad, weliswaar met stukken en brokken, over te smokkelen.

De Engelsen stikten van woede toen zij inzagen dat zij, de almachtige heersers over de Noordzee, ditmaal achter het net hadden gevestigd en dat die kleine jonge Gentse nijveraars, die zo keurig Engels praatte en zich gedroeg als een play-boy, hen te vlug af was geweest en veilig het Kanaal had kunnen oversteken.

Tegen hun wil in hadden de Engelsen ditmaal Gent de grootste dienst bewezen: in een stad waar armoede, werkeloosheid en miserie schering en inslag waren, stelden Lieven Bauwens en zijn Mule Jenny tienduizend mensen te werk!

Zijn de Gentenaren getuige geweest van de eerste Engelse invasie op het vasteland? Persoonlijk kunnen wij zulks niet nemen en specialisten die wij hierover hebben geraadpleegd zijn even sceptisch, maar feit is dat de Wegwijzer van Ghend van 1810 ons wil diets maken dat men de aanval van de

Engelsen op Vlissingen uit Gent heeft kunnen zien: “Men zag er van den toren (van St.-Baafs) onderscheyndelijk den aenval der Engelschen op Vlissingen, hunne flottielje voor Baths en de onze achter Lillo”. De man die dat meer met zijn verbeelding dan met een nuchtere pen heeft geschreven is sedert jaren dood en wij hopen dat St.-Pieter het hem aan de ingang van de hemel heeft vergeven!

De Britten waren immers kort na de slag bij Wagram, op Walcheren geland en hadden na enkele dagen Vlissingen ingenomen. Voor de Fransen was het een zware klap en wij zien dat ook de te Gent onder Franse censuur verschijnende kranten, alles in het werk stellen om deze overwinning te minimaliseren en de aandacht af te leiden naar de zg. verschrikkelijke verliezen die de invasietroepen zouden hebben geleden. Dat Antwerpen rechtstreeks en Gent onrechtstreeks worden bedreigd door dat 15.000 man sterk bruggehoofd wordt aardig verzwegen.

Te Gent laait in vele middens de hoop op dat de bezetting een einde zal nemen doch de Engelsen moesten na enkele weken sloop gaan, geenszins door de Fransen verslagen, maar gedecimeerd door een polderkoorts die ze met honderden elke dag wegmaaide. Andermaal was het lot Napoleon gunstig geweest.

Pierre Kluyskens
(‘t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 163.

Op 20 December 1899 stelde Ernest Lacquet in de rubriek “Keramiek - Oudheidkundig Museum - XIIIe-XIVe eeuw” in het Frans een fiche op over

Oude versierde tegels III

De hiernaast afgebeelde tegel en deze van de fiche 164 maken deel uit van een bevloering die in Juni 1884 gevonden werd op een diepte van 1,30 m. tijdens de werken die uitgevoerd werden op de binnenkoer van het gewezen Alyns- of Catharina-Hospice op de Kraanlei en aan het Museum geschonken werd door de eigenaar van dit Hospice, wijlen Mr. Gustave Van Loo-Pickaert. De eerste stelt een minstreel voor die een lier bespeelt.

Zijn kostuum dat betrekking heeft op het type van

de XIIIe eeuw is zeer primitief en bestaat uit een tuniek of halflang kleeid; het hoofddeksel bestaat uit een lange capuchon. De gele vernis die de tegel bedekte is sterk aangetast door sleet.

De tweede (fiche 164) is zeer goed bewaard en de brandverf is intact.

Het toont ons een ridder die naar rechts kijkt, het hoofd bedekt met een helm die afgerond is aan de top en die een opening laat voor de ogen. De borst is beschermd door een schild dat versierd is met twee chevrons. Met een hand houdt hij de teugels van het paard, met het andere een kort zwaard met een sferisch knop.

Het paard is gelanceerd in een snelle allure en bedekt met een wijde overtrek die eveneens versierd is met twee chevrons.

VAARWEL CITADEL, GEGROET LEOPOLDSKAZERNE DEEL 2 1899 - 1907

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN DE “GAZETTE VAN GENT”.

6 april 1899

De grondvesten voor de nieuwe kazerne van de Kattenberg worden over een maand in aanbesteding gelegd. De Eikhoutstraat (* thans Eekhout) is gedeeltelijk afgevoerd. Al de aanpalende muren en serres worden herbouwd. De Citadellaan zal tussen de Palfijnstraat en de Lange Kazernestraat een halve meter worden opgehoogd om op het peil te komen van de nieuwe laan in verbinding met het Sint-Pietersplein.

Zodra alles voltrokken is zullen de gronden tussen de nieuwe laan en de Lange Kazernestraat worden verkaveld. Het deel tussen de laan, de Palfijnstraat en de Eikhoutstraat wordt in de nieuwe kazerne ingelijfd.

22 april 1899

Eerstdaags worden de werken aanbesteed voor het bouwen van de nieuwe infanteriekazerne op het oude beluik van de Kattenberg. De gebouwen zullen dezelfde plaats beslaan als de oude, vermeerderd met de driehoek buiten de muur van de mess der officieren tussen de Citadellaan, de nieuwe laan (* de Kunstlaan) en de De Craeyerstraat.

De nieuwe kazerne zal de vorm hebben van een rechthoekig parallellogram van 163 meter lang en 149 meter breed, uitlopend in een driehoek waarvan de punt uitkomt op de Citadellaan. De hoofdgevel komt langs de De Craeyerstraat. Er zal een tweede ingang zijn langs de Lange Kazernestraat.

De eigenlijke kazerne bestemd voor de soldaten, zal niet aan de straat palen en bevat vier hoofdgebouwen. Op geheel hun lengte zullen zij van de bijgevoegde gebouwen die op de straat uitkomen gescheiden worden door een koer van 8 meter. Drie gebouwen zullen dienen voor de huisvesting, in het vierde worden de eetzaal en de vergaderzaal voor de onderofficieren gemaakt, alsook een zaal voor de korporaals, de boekerij, het wachthuis, de spreekplaatsen en de kantine.

De hoofdkoer zal 120 meter lang en 67 meter breed zijn. De driehoek zal

gebruikt worden voor de gymzaal, een hangaar en overdekte gaanderijen voor de oefeningen. Aan het uiteinde komt een paviljoen voor het magazijn van de genie.

15 juni 1899

Woensdagnamiddag is het rond 4 uur tot een lichte ontbranding gekomen op het gras van de citadelkazerne achter *Den Frisschen Kelder* binnen de omheining van de tentoonstelling. Soldaten van de artillerie hebben het vuur dadelijk kunnen doven.

14 november 1899

De plannen voor de nieuwe kazerne van de Kattenberg vertoefden te Brussel zolang ze niet door de minister van Oorlog waren goedgekeurd. De aanbesteding voor de grondwerken is bepaald op 5 december en het bestek belooft 293 184 frank.

1 december 1899

Het deel van de citadel dat voor de plaatsing van de Provinciale Tentoonstelling gediend heeft zal toekomstige zondag terug voor het publiek worden opengesteld. Bij die gelegenheid zal van 2 tot 4 uur op één der kiosken een concert worden gegeven.

7 december 1899

In de burelen van de krijgsgenie heeft de opening plaatsgehad van de aanbestedingen voor de nieuwe kazerne aan de Kattenberg. Het bestek voor de grondwerken bedroeg 293 184 frank. De gebroeders Myncke waren met 262 974 frank de laagste aanbieders.

8 december 1899

De inwoners van de Kortrijksepoort hebben een verzoekschrift gezonden aan de heer minister van Financiën, waarin zij vragen dat men de nieuwe kazerne niet zou herbouwen op de vorige plaats door reden van de ontuchthuizen, enz. die zich daar in de omstreken zullen komen vestigen. Ze stellen de bouw van het nieuw kunstmuseum voor op de plaats van de kazerne en de kazerne op te richten buiten de stad.

18 december 1899

De heer burgemeester heeft tijdens een onderhoud dat hij heeft gehad met de heer minister Paul de Smet de Naeyer vernomen, dat de regering besloten heeft de nieuwe kazerne niet elders op te richten dan op de Kattenberg en de plaats welke voor het nieuw kunstmuseum werd aangeduid volkomen goedkeurt.

De heren ondernemers Myncke hebben van het departement van oorlog het bericht ontvangen dat zij aan de werken mogen beginnen. Dit zal dadelijk gebeuren.

13 januari 1900

Op de Kattenberg werkt men ijverig om het terrein waar de nieuwe kazerne moet gebouwd worden met planken af te sluiten. De werken voor de grondvesten worden binnenkort aangevangen.

15 januari 1900

De leden van het ondercomiteit van het *Rode Kruis* te Gent zijn door de krijgsoverheid uitgenodigd tot de praktische oefeningen die onder het bestuur van de heer Baey, regimentsdokter eerste klasse, zullen gedaan worden op de koer van de citadelkazerne, de donderdagen 18 en 25 januari en 1 en 8 februari, telkens om 3 uur 's namiddags.

30 januari 1900

De plannen voor de kazerne van de Kattenberg worden nu uitgevoerd. De plaats is geheel afgesloten. Men is reeds begonnen met het afbreken van de grote muur die enige jaren geleden werd gebouwd en 80 000 frank heeft gekost.

3 februari 1900

In de stedelijke raad besprak men het verzoekschrift waarin gevraagd wordt op de Kattenberg het nieuwe kunstmuseum op te richten in plaats van de kazerne.

Aangezien men het ministerie van Oorlog geen ander terrein kan aanbieden en vele belangen van kleine burgers door het verdwijnen van de kazerne zouden gekrenkt worden, werd hieraan geen gunstig gevolg gegeven.

8 februari 1900

Men heeft gisteren op de Kattenberg de muur doen vallen tussen de mess van de officieren en het gebouw van de gehuwde soldaten, het laatste dat nog van de oude kazerne overbleef. De muur werd langs beide zijden onderkapt en men heeft hem uit de richting van de Heuvelpoort omgeduwd.

18 september 1900

De nieuwe kazerne aan de Kattenberg vordert goed. Langs de De Craeyerstraat begint men aan de grondwerken. Aan de Citadellaan zijn de grondvesten voor de sluitingsmuur bijna voltooid. In de Lange Kazernestraat legt men de grondlaag van steenmortel. Overal heerst de grootste bedrijvigheid.

3 augustus 1901

Hoewel de kazerne van de Kattenberg nog niet is afgewerkt en men aan deze nabij *De Sterre* nog niet begonnen is, heeft het ministerie van Oorlog nog een deel van de kazerne van het park aan de stad overhandigd. Het is het gebouw in het midden van de citadelkoer. Het moet worden afgebroken.

16 december 1901

Binnen enkele dagen zal de aanbesteding plaatshebben voor de bovenwerken van de kazerne aan de Kattenberg, naar de plannen van de heer De Noyette, waarvan de grondvesten sedert lang voltooid zijn.

De kazerne bestaat uit drie bataljonblokken. Het bestek bedraagt 1 113 945,65 frank, maar de regering mag het op 1 miljoen verminderen. Elk blok zal een afzonderlijk gebouw uitmaken van twee verdiepingen met torentjes op de hoeken en bevat slaapzalen voor de soldaten, kamertjes voor de onderofficieren en de noodzakelijke afhankelijkheden zoals eetzaal, wasplaatsen, keukens, enz.

Er zullen nog afzonderlijke aanbestedingen komen, enerzijds voor het hoofdgebouw dat zal dienen voor het bestuur en de staf van het regiment, anderzijds voor de afsluitingsmuur met paviljoen op de hoek van de Kunstlaan. De werken moeten in 20 maanden voltooid zijn.

24 december 1901

Gisteren had in het bureel van de genie de aanbesteding plaats voor de voltooiingswerken van de kazerne op de Kattenberg. De onderneming werd toegewezen aan de aannemer Myncke van Gent voor 948 874 frank.

17 mei 1902

Vrijdagmiddag is in de citadel van het park een bom ontploft. Het ongeval greep plaats in de smidse van de kanonniërs, waar al de vensters werden uitgeslagen. Gelukkig is niemand gekwetst. De oorzaak van de ontploffing is nog niet gekend.

De bom was een schrapnel, welke de soldaten in het kamp van Beverlo hadden gevonden. De *fusée* waarmee de bom moest ontploffen was daar bij het gebruik vermorzeld maar had echter geen vuur gevat. In de smidse waren de soldaten er langs een holte het poeder beginnen uithalen.

Eensklaps schoot de voorraad poeder met een hevige slag in brand. Gelukkig is de bom niet gesprongen, anders waren er vreselijke ongelukken te betreuren geweest.

16 juni 1902

Op het ogenblik dat het volk naar de citadel stroomde om het militair feest ten voordele van de slachtoffers van de vulkaanberg Pelée op Martinique, eiland van de Antillen bij te wonen, viel een regenbui neer en gedurende het krijgsfeest zou dat onophoudelijk zo blijven.

Niettegenstaande die tegenslag is de ontvangst zeer goed geweest. Het programma werd in zijn geheel puik uitgevoerd. We vernoemen:

- de turnoefeningen door de onderofficieren van het 1° linie;
- de krachtoefeningen door de onderofficieren van het 1° artillerie;
- de schermoefeningen met het geweer door de onderofficieren van het 2° linie;
- de carrousel door het 4° lansiers;
- de schermoefeningen door de onderofficieren van het 1° linie;
- het spel van de roos door de onderofficieren van het 1° artillerie;
- de eskadronoefening door het 4° lansiers;
- de carrousel met 12 stukken kanon;
- het bivak door het 2° linie.

Al deze oefeningen waren zeer moeilijk en ingewikkeld en liepen zonder enig ongeval af, alhoewel het terrein zeer glad was voor de paarden. Een paar ruiters van de lancers maakten een tuimeling, doch zonder erge gevolgen. Alle nummers lokten herhaaldelijk geestdriftige toejuichingen uit.

De uitvoering van de verschillende muziekstukken onder het bestuur van de heren Quinet, Charlier, Coutelier en Liseborgs liet niets te wensen over en de vaderlandse zang van de heer Leo Van der Haeghen, uitgevoerd door de heer Baffroy, opperwachtmeester bij het 1° artillerie en de koorafdeling van de onderofficieren genoten de grootste bijval.

Heden namiddag wordt het feest om 3 uur herhaald aan 1,50 frank.

18 juni 1902

Aan de Kattenberg gaan de werken ras vooruit. De muren zijn reeds opgetrokken tot boven de afsluiting.

30 augustus 1902

In maart zijn de gebroeders Myncke begonnen aan de gebouwen voor de nieuwe kazerne van het voetvolk aan de Kattenberg, waarvan de grondvesten reeds sedert twee jaar waren gelegd.

Het ingangsbouw is gelegen langs de kant van de beide watertorens. De bouw van twee paviljoenen is nog niet aangevangen. Een brede dreef wordt daar voorzien.

Ongeveer 150 metsers werken aan de twee zijgebouwen die tot huisvesting van de troepen moeten dienen. Elk paviljoen zal een bataljon huisvesten, waarvan twee compagnies op het gelijkvloers en twee op de eerste verdieping worden gelegerd. Op het uiteinde van de paviljoenen zullen de onderofficieren slapen. Ieder van hen zal een afzonderlijke kamer hebben. Een brede gang zal leiden naar de kamers van de soldaten, waarin 20 tot 22 bedden worden geplaatst.

Elk blok behelst een eetzaal en een bureel. Die verschillende plaatsen worden verlicht door brede vensters. In één van de kelderingen zal men een schietbaan van 70 meter lengte inrichten voor de beperkte schietoefeningen.

Volgens men verzekert zal die nieuwe kazerne één der schoonste van het ganse land zijn. Men heeft in de gebezigde materialen zoveel mogelijk het gebruik van hout vermeden. Al de leggers zijn in ijzer. De gebouwen zouden reeds veel meer gevorderd zijn indien het leveren van de arduinstenen niet vertraagd was geweest.

De twee bestaande paviljoenen zullen blijven en gelijk nu dienen voor de

mess van de officieren en tot huisvesting van de gehuwde onderofficieren. Afhankelijkheden zonder verdieping zullen worden gebouwd tegen de afsluitingsmuur die langsheen de Eikhoutstraat, Kunstlaan en Lange Kazernestraat zal lopen, met zalen voor de leergangen, vergaderzalen, zalen voor de wapenoefeningen in geval van slecht weder, een zaal voor de gymnastiek, enz. De bijzonderste gebouwen moeten onderdak zijn tegen 1 juli 1903.

27 juli 1903

De aanbesteding voor de hoekpaviljoenen en afhankelijkheden van de kazerne aan de Kattenberg is voor 436 724 frank toegewezen aan de heren Grizon en de gebroeders De Meyn van Gent. Het betreft het tweede deel van de kazerne, op de thans nog blootliggende driehoek.

20 december 1904

Binnenkort zal door het ministerie van Oorlog de aanbesteding worden gedaan voor de voltooiingswerken aan de nieuwe kazerne van de Kattenberg.

24 mei 1905

Men verzekert ons van hogerhand te weten dat de kazerne in het park op 1 oktober aanstaande ontruimd zal worden, dag waarop onze voetvolkregimenten de lokalen van de nieuwe kazerne aan de Kattenberg zullen betrekken. De vierde en vijfde batterijen van het eerste regiment geschut die insgelijks in het fort liggen, zullen in de kazerne van het Sint-Pietersplein worden gehuisvest. Daar is thans reeds de school van dit regiment ingericht en de stallingen zullen tegen 1 oktober in gereedheid worden gebracht.

16 augustus 1905

Men hoopte de kazerne van de Kattenberg in oktober te kunnen inhuldigen, waardoor de citadel ter beschikking van de stad zou worden gesteld om bij het park te worden gevoegd. Die zal nog niet zo spoedig gereed zijn als men eerst heeft aangekondigd. Het schrijnwerk moet nog worden uitgevoerd en dat vericht men niet in een paar maanden.

20 december 1905

De aanbesteding voor de voltooiing van het hoofdgebouw van de kazerne op

de Kattenberg is gebeurd. De eindwerken kunnen dus spoedig aanvangen.

29 augustus 1906

Op voorstel van het schepencollege heeft de minister van Oorlog beslist dat de nieuwe kazerne van de Kattenberg de naam zal dragen van *Leopoldskazerne*.

15 oktober 1906

Volgens de *Chronique des Travaux Publics* zal door het departement van Oorlog op 23 oktober aanstaande worden overgegaan tot de aanbesteding van de meubileringswerken in de nieuwe kazerne aan de Kattenberg, waarvan het bestek 18 211 frank beloopt. Zij zal dus tegen toekomstige zomer kunnen bewoond worden.

11 februari 1907

Het is beslist dat de Wereldtentoonstelling te Gent in 1913 zal gehouden worden, al was er een ogenblik sprake van dat Antwerpen er aanspraak op maakte. De tegen dat tijdstip verdwenen kazerne van de citadel zal te midden van het park een grond beschikbaar stellen, zoals men er nog zelden zal hebben aangetroffen.

8 maart 1907

De nieuwe kazerne op de Kattenberg zal in het begin van de toekomstige maand bewoond zijn door een regiment infanterie en de school van het eerste artillerie. Een deel van het materiaal van het eerste linie is reeds overgebracht. Daar alles er schoner en beter is ingericht dan in de oude kazerne aan het Sint-Pietersplein, heeft de kolonel van het tweede linieregiment die aldaar gehuisvest is, bij de heer minister van Oorlog geprotesteerd. Hij eist de nieuwe kazerne voor zijn regiment op en vraagt daarbij de terugkeer van een bataljon dat sedert jaren naar Dendermonde werd gezonden bij gebrek aan huisvesting te Gent.

In het verzoekschrift wordt aangehaald dat het tweede regiment vroeger de gesloopte kazerne op de Kattenberg bewoonde en het passend is, al de bataljons in Gent te verenigen. Dat zou wel een troepenverplaatsing tot gevolg kunnen hebben.

6 mei 1907

De krijgsoverheden zijn door onlangs voorgevallen feiten tot de overtuiging gekomen dat de kazerne van de citadel een voortdurend gevaar oplevert voor de soldaten. Zij valt letterlijk in puin en aan het departement van Oorlog is gevraagd om de troepen zonder uitstel in de nieuwe gebouwen van de Kattenberg te huisvesten.

3 augustus 1907

In september gaat het tweede bataljon van het eerste linieregiment naar Dendermonde in garnizoen. Het bataljon van het tweede linie, thans in Dendermonde, komt naar Gent terug. De twee batterijen van de oude citadel worden overgebracht naar de Sint-Pieterskazerne, waar nieuwe stallen zijn gebouwd.

5 augustus 1907

Zaterdag ontving het stadsbestuur het officieel bericht dat vanaf 30 september de nieuwe Leopoldskazerne het tweede linieregiment zal herbergen. Het eerste linie en de afdeling van de eerste artillerie zullen zonder verwijl de citadel verlaten en deze zal onmiddellijk aan de stad worden overgemaakt.

23 september 1907

Maandag 30 september zal de citadel door het eerste linieregiment verlaten worden, dat naar de kazerne van het Sint-Pietersplein verhuist. Het tweede linie neemt op 1 oktober zijn intrek in de Leopoldskazerne.

Onmiddellijk zal men dan beginnen met het afbreken van de oude citadel, om grote en schone wegen te kunnen aanleggen in het park. (* een bericht dat zoals later zou blijken totaal voorbarig was !)

28 september 1907

De generaal-opperbevelhebber van de provincie is gisteren om 11 uur 's morgens overgegaan tot de officiële ingebruikstelling van de Leopoldskazerne aan de kolonels van het tweede linieregiment en het eerste regiment artillerie.

Die formaliteit bestond enkel in het bezoek door deze drie opperofficieren aan de nieuwe kazerne. Er wapperde alleen een vaandel aan de hoofdgevel.

Sedert verscheidene dagen is men bezig de gebouwen te reinigen. Op 30 sep-

tember aanstaande zullen het tweede linieregiment, de school en het magazijn van het eerste regiment artillerie de kazerne betrekken. De oude citadel zal op 3 oktober volkomen verlaten zijn.

1 oktober 1907

Het tweede linieregiment en de school van het eerste regiment artillerie hebben bezit genomen van de nieuwe Leopoldskazerne zonder dat die gebeurtenis aanleiding gaf tot enige plechtigheid.

3 oktober 1907

Woensdagmorgen heeft het eerste bataljon van het eerste linieregiment zijn meubelen van de citadelkazerne naar die van Sint-Pieters overgebracht. Het andere bataljon verhuist heden.

25 oktober 1907

De gebouwen van de citadelkazerne zullen van 15 november af door de krijgsoverheid ter beschikking worden gesteld van het Gentse gemeentebestuur.

15 november 1907

Bij Koninklijk Besluit in dagtekening van 12 november 1907 houden de gebouwen van de gewezen citadel en hun aanhorigheden op, gebruikt te worden door het leger en mogen zij ter beschikking van de stad Gent worden gesteld.

20 november 1907

Ondanks de soldatenwacht aan de ingang van de gewezen citadel werden de voorbije dagen langs de binnenkant van de koer bijna al de ruiten uitgeworpen.

Dit mag niet blijven duren en het zou goed zijn dat er dringend maatregelen worden getroffen om een verdere vernietiging te beletten en een onderzoek in te stellen om de verantwoordelijken te ontdekken.

19 december 1907

Nogmaals moet de aandacht van het gemeentebestuur worden gevestigd op de

noodzakelijkheid om alle verdere beschadigingen aan de gewezen citadel te voorkomen, veroorzaakt door kwaadwilligen of het slechte weder. De stad is thans in het bezit van een merkwaardige, kloek gebouwde en uitgestrekte eigendom met een volmaakte afsluiting in de vorm van een amfitheater.

Daar de stad in het vooruitzicht van haar Wereldtentoonstelling in 1913 reeds van heden af de plaats moet aanduiden voor haar aantrekkelijkheden, is het nodig dat de oude citadel de meest gepaste geschiktmaking krijgt om zelfs later nog nuttig te zijn. De afbraak van de citadel zou alles onwederroepelijk verloren doen gaan.

17 juli 1909 (ter afsluiting...)

De heer burgemeester Braun was eerst voor de volledige afbraak van de citadelkazerne. Sedert de studies van de verschillende commissies is hij echter van gedacht veranderd. Hij meent thans dat om allerlei redenen de totale afbraak niet goed te keuren is, evenals het volledig behoud een verkeerde zaak zou wezen.

Hij heeft gemeend de verschillende zienswijzen te kunnen bevredigen door een nieuw voorstel toe te lichten. Het beginsel daarvan werd in stemming gelegd en met eenparigheid aangenomen door de 14 leden van de bevoegde commissie.

Het is dus een afgedane zaak: de gedeeltelijke afbraak is beslist. De huidige monumentale ingangspoort en aanpalende kazematten zullen echter behouden blijven. (* en dat is bij de aanvang van 2008 nog steeds het geval...)

ERIK DE KEUKELEIRE

Fragmenten uit "De Gentse citadel en het Citadelpark" deel 1 (1819-1907), 340 pagina's, 2004, uitgave in eigen beheer.

GODSDIENSTVRIJHEID... VROEGER.

Wanneer men de geschiedenis nagaat wordt men soms ontmoedigd. Altijd maar opnieuw dezelfde fouten, nooit lessen trekken uit deze van het verleden. Men kan zich de vraag stellen: "Is de mensheid er de laatste 1000 jaar op vooruitgegaan, althans op moreel gebied?" En dan kan men de neiging hebben daar negatief op te antwoorden. En toch... Op bepaalde gebieden is er een zeer positieve evolutie gebeurd.

Denken wij maar aan de godsdienstvrijheid. De dag van vandaag kunnen wij het ons permitteren om niet katholiek te zijn zonder te moeten vrezen te eindigen op de brandstapel. Dat was niet het geval 500 jaar geleden.

Hieronder laten wij enkele voorbeelden volgen van wat de dramatische gevolgen konden zijn van deze nu ongelooflijke onverdraagzaamheid; en het beslaat nog maar een periode van 4 jaar. Als wij dit bekijken moeten wij toegeven dat er toch een enorme vooruitgang geboekt werd.

In dit verband willen wij er terloops ook even op wijzen dat de zo gehate en in het belachelijk getrokken Jozef II degene was die hier de officiële folterpraktijken afschafte. Vóór hem scheen niemand in de christelijke wereld waarin wij toen leefden aanstoot te nemen aan deze afschuwelijke praktijken. Het feit dat deze mensonterende daden na zijn dood hier terug ingevoerd werden doen niets af van zijn verdienste.

In geen enkel beschaafd land worden deze monsterachtige praktijken nog aanvaard, zij het dan ook dat wij, helaas, in een wereld leven waarin veel landen deze evolutiegraad nog niet bereikt hebben, hoe groot en machtig zij dan ook mogen zijn.

30 Maart 1568

Den XXX^{en} zijn smorghens tijlick naer den zevens de Spaignaerden ghegaen naer den Coornaert, Verleplaetse ende up andere plaetsen, daer zij met huerlieder ghewoonlicke wapenen scherpe waecke ghehouden hebben, ende men heeft up de Veerleplaetse gherecht diveverssche staken ende potente ghemeedert om sommige wederdopers ende Calvinisten bij viere ende galghe ghedoot te werden, naer de meriten van huerlieder mesdaden; ende men heeft hemlieden ghedaen hebben predicanten vande catholijcke kercke, als den prior vande Preecheeren, Rufelaere, metten broeder Van Melle, uut Schaek, updat zij zouden afkeeren van huerlieder quaet ende valsche geloove. Ende naer de middach zijn twee ghehangen ande potente, van ouds tijden ghestaen hebbende up de Veerleplaetse, te wetene Mr. Willem Rutchemelis, wonende

upde Hoochporte, ende Pieter Andries, elc van hemlieden hebbende huerlieder biechtvaders, danof deen was broeder Lieven Vanden Bossche, preecheere, ende dese storven catholijckelick, met leedscepe, ende biddende Gode van hemelrijke vergheffenesse ende de menschen. Daernaer heeft Mr. Jans, scherprechter, ghehangen noch drie ande nieu potente.

.....

Naer deze VII ghehanghen, zo es de scherprechter ghegaen naer 's Gravensteen, ende zeer corts zijn hem ghevolght in huerlieder lijnwaet vier jonghemannen, wederdoopers, die gheleet zijn gheweest up een schavot, ende ghebonden elck aen eenen staeck, bestelt met stroo ende mutsaerden, daer zij angheropen hebben den name vanden hemelschen Vader, ende alzo de buel hemlieden waende te verworghen naer oude costume, en heeft Maistre del Campo tselve nyet willen ghedooghen, regardt nemende dat zij persevereerden in huerlieder quade opinien, tselve te kennen ghevende met ghesanghe: daeromme zijn zij levende verberrent, zeer jammerlick criesschende ende tierende.

3 April 1568

Ende omtrent XI hueren zijn inden Raedt van Vlaenderen ter doot vanden viere verwesen eenen pastuer van Vinderhaute cruepel wesende in zijn voeten, welke sententien wierden ter executie gheleyt sachternoens, omtrent den drie hueren, deerste twee bijden scherprechter, Mr. Hans, ghehangen, ende de derde, gheweest hebbende een priester, ende smorghens bij den voornomden suffragaen ghedegradeert ende afgheset van zijnen priesterlicken staet, ten huuse van heer Jan Bane, deken van de kerstenhede, wierdt aen eenen staeck gebonden, staende neffens der eerde, ende besedt met stroo ende veel mutsaerden, ende alzo levende totten pulfere verberrent bij advijse van Maistre Del Campo, die alle heretijcken, persevererende in huerlieder quade opinien, wilt in dier voughen ter doot ghebroght hebben zonder verworghen, hoewel men heeft hier voortijts anders gheuseert.

24 April 1568

Up desen dach heeft men ooc tot Brusele justitie ghedaen van sommighe, drie of viere, van Ghendt ende van andere steden, ter causen vande nieuwe religie inneghedaechde.

25 Mei 1568

Den XXV^{en}, smorghens, hebben ontfanen twee personen van schepenen van-

der Kuere sententie criminele, danof deen ghenaept Jan De Smet, twijndere, een fray man van stature, doops ghesint, die zeer corts naer de sententie wierdt metten viere, buten de Muidepoorte, ter plaetse patibulaire gheexecuteert, alvooren ghehoelt wesende, sterfvende zeer onvervaert, zonder veranderinghe voor den doot.

17 Juli 1568

Sachternoens omtrent den drie hueren wierdt de voornomde sententie capitale ter executie gheleyt by Mr. Hans, den scherprechter, die in texecuteren vanden eersten heeft een weynich gheqwetst, afsnijdende den hals. Dit waren twee vrome mannen van lichame ende rijcke van goede. Ende also men hier justitie ghedaen heeft, tselve es ooc ghebuerdt in andere steden, zonderlinghe binnen Doornijcke, dat wel LX mannen bij justistie ghestorfvén zijn.

6 Augustus 1568

Ten zelven daghe zijn drie manspersonen ghevoert uut sGravensteen naer Deynse, omme aldaer te sterven, ter causen vande nieuwe ende ghereprobeerde religie van Calvinus, ofte omme anderssins punitie te lijden, naert tbevindt van huerlieder mesdaet, bij commissarissen vanden Raedt.

28 Augustus 1568

Den XXVIII^{en} heeft Augustijn van Huerne, notaris vanden Raedt in Vlaenderen gheordonneert, ghepronuncieert twee sententien diffinitiven capitale, danof deerste was jehens eenen van IJpere, die wijlent schepen gheweest heeft, ende de predicatie vande nieuwe religie ghefrequenteert, zo wel voor ende naer de permissie ofte toelatinghe vande zelve. Duer wiens autoriteyt wierdt predicatie ghehouden binnen Formesele, daer men noynt en hadde ghepredict; omme welk mesdaet ende de meer andere breedere bijde de sententie gheroert wierdt, ghecondamneert tot onthoofdinghe, met confiscatie van goede.

23 December 1568

Den XXIII^{en} zijn twee wederdoopers bijder stede omtrent den een huere verberrent gheweest upde Vriendachmaert.

25 Januari 1569

Den XXV^{en} heeft men justitie ghedaen voor sGravensteen ende upde Veerleplaetse, van drie personen; den eenen, ghenaemt Jan Laute, die verberrent was, ende dandere twee wierden onthooft, ter causen vande nieuwe religie. De eerste persevereerde in zijn opinie ende heeft langhen tijdt ghevanghen geweest, ende over III zo vier maenden sententie van de doot ontfaen.

6 Februari 1569

Upden voornomden dach, wesende saterdach, was anden drie pickele, jurisdictie van mijnheere van sint Pieters, eenen verberrent ter causen van zijne ongeheloovighede, an welke galghe ende daer omtrent heeft men onlancx diverssche justitien ghedaen vande personen, die beschuldich zijn geweest vande nieuwe religie, bijden bailliu ende souverain, Rijn ghenaemt.

17 Februari 1569

Den XVII^{en} was eenen persoon laten gaen, die men waende dat hij zoude ghestorfvē hebben bijden viere upden Vriendackmaert, daertoe de ghereedschap ghemaect was upde zelve maert. Ende het was een jonckman, wel gheleert, uut een vrempe contreye, voortstaende Calvinus leeringhe, de welcke hij van joncs gheleerd hadde (zo men seyde alomme) binnen der stede van Embden, plaetse van zijnder residentie.

8 Maart 1569

Den VIII^{en} was de voornomde jonckman (daer vooren afghescreven) bijden viere upden Vriendachmaert ghejusticiert. De bisscop ende andere gheleerde hebben huerlieder uuterste debvoir ghedaen omme hem te bekeeren totter salighe leeringhe, maert het es gheweest te vergheefs, overmidts zijn verherthede inde opinien, die hij van joncs inneghedroncken heeft, want van dat hij vier jaeren oudt was, hebben hem zijn ouders van Groeninghe, stede van zijnder gheboorte, beschiet naer Embden, ende vandaer heeft hij ghestudeert tot Leuvene ende Geneve.

2 April 1569

Den II^{en}, drie Weerdoperes, danof deen was een oudt man met grizen hare,

wierden tot Antwerpen levende verberrent voor stadthuis, smorghens omtrent den VII huere, hebbende den mont toeghestopt, updat zij niet spreken en zouden. Ende alzo tvier ontsteken was, riepen niet teghenstaende de voornomde stoppinghe eenen grooten crijsch, daer duere menich meynsche zeer beroert was, zo datter sommige de vlucht annamen. Ghelijcke justitie es in de zelve stede gheschiedt de voorgaende weke, ooc van wederdoopers.

22 Juni 1569

Den XXII^{en} waren binnen Antwerpen, smorghens omtrent den VI hueren, verberrent twee wederdoopers, upde maert, jehens overe stadthuis, levende, ende opdat zij tvolck neyt mesleeden en zouden, waren huerlieder monden ghestopt. Alsmen dese justitie dede, zo waren de Duitsschen ghestelt rontsomme den viere, omme tvolck te beletten acces thebbene bijden patienten, ende naer dien zij verbrant waren, zo slouch de vlamme in een vanden bijstaende huusen, maer het was terstondt uitghebluscht zonder groote schaede. Ten zelve daghe (werd) eenen onthoof upde Veerleplaetse.

2 Augustus 1569

Den II^{en} zijn de voornomden persoonen, wederdoopers, deen wesende van Everghem, ende dandere van Meerentre, prochien ghelegghen omtrent dese stede, bij scepenen vander Kuere ter doot verwesen vanden viere, ende al huerlieder goedt, waer dat ghestaen ofte ghelegghen es, gheconfisquiert sConijncs proffijte, welcke rigoreuse sententie was smorghens, naer den XI hueren, ter executie gheleyt upde Vriendachmaert, de voornomde patienten gheleedt wesende bijden onderballiu ende andere officiers in een cleen huusekin, neffens der eerde ghestelt, inde presentie van scepenen voornomd, alvoorren ghehoelt wesende, ende daer naer verberrent. De Heere wille sodanighe ghesinde tot een beter gheloove vande catholijcke kercke bekeeren ende alle andere. Daer zijn noch binnen den Chaucelette ghevanghen vremde persoonen, ooc van hier omtrent gheboren, besmet mette selve siecte ende smerte van wederdooperie, volgende zeker leeringhe angaende tgheloove contrarie van heleghe christelicke leeringhe vande kercke.

24 September 1569

Den XXIII^{en} heeft men justitie ghedaen die bij vanden Raede in Vlaenderen, te wetene bide commissarissen Mrs Fransoys Curtewijle ende Burch, van eenen brauwer, wonende wijlent tot Deynse, die zeker brieven gheschreven

hadde, inhoudende quaede nieumaren van de Guen.

26 September 1569

Den XXVI^{en}, de voornomde wederdooper es ter justitie vanden viere ghebrocht bij mijn heeren vander stede van Ghendt, die gheenssins en heeft willen zijn complicen denumeren, daertoe vermaent zijnde.

7 November 1570

Den VII^{en}, eenen joncman ende twee vrouwpersoonen waren bijder stede upde noenent mette viere gheexecuteert, ter causen van huerlieder quade ende valsche opinien in ons christelic gheloove, ende updat zij thgemeen volck met veel clappens nyet ontstichten en souden, waren huerlieder monden ghestopt, dwelck men ooc useert in andere steden over de wederdoopers (ghelijc de vorseide gheexecuteerde waren) ende andere heretijcken. De voornomde joncman was van Ronse, wijlent ghevanghen binnen dese stede bijden assistent vanden deken van Ronse, ende een vande vrouwen was uuter prochie van Meerendre, bij Vinderhoute gheleghen.

22 November 1570

Den XXII^{en}, twee jonghe meyssens zijn metten viere levende gheexecuteert gheweest anden drijepickele, justicie van mijn heere van sinte Pieters, voor de noenent, ter causen van huerlieder opinien inde materie vanden gheloove, ende sonderlinghe vande wederdooperie, daarmede dat zij besmet waren, jehghens catholick gheloove. Van dese pacienten huerlieder monden en waren nyet ghestopt als de voorgaende.

27 Maart 1572

Den XXVII^{en}, naer den noenent, eenen verouderden man was bij scepenen vander Kuere verwesen verbrant te zijne, uut causen vanden wederdoop ende andere vrempe opinien jehghens de leeringhe vande Roomsche ende catholijcke kercke, welcke sententie wiert zeer corts daernaer ter executie gheleyt upde Vriendachmaert, up een schavaut, ter plaetse ghecostumeert.

Hugo Collumbien

PROVINCIALE HOOGERE ARBEIDSSCHOOL

Casino, Coupure Rechts, Gent

Vandaag opnieuw probeert men leerlingen naar het technisch onderwijs te lokken. Ondanks de wisselende inspanningen van de overheid, kampt het onderwijstype al meer dan een eeuw ten onrechte met een minder goed imago. Het technisch onderwijs werd ingevoerd na de economische en sociale problemen op het eind van de 19de eeuw. Dit nieuwe type onderwijs beoogde zo snel en zo efficiënt mogelijk kinderen voor te bereiden op het sociaal-economische leven. (1)

In 1940 ontmoette de politicus Camille Huysmans op zijn vlucht in Frankrijk in een hotel twee Belgische vluchtelingen, Julien Kuypers en Francis Cocquyt (2). Pratend over de toekomst van het land na de oorlog ontdekten ze hun gemeenschappelijke belangstelling voor de rol die het technisch onderwijs daarin zou kunnen spelen en maakten ze plannen. Huysmans, germanist, was na WO I een tijd leraar geweest aan de in 1903 gestichte “Université du Travail” te Charleroi en had er het technisch onderwijs leren waarderen. Na de oorlog (1947) zou dit drietal bekend staan op het ministerie van onderwijs als de K-groep, die in een snel tempo zorgde voor de bouw van een reeks Rijkstechnische scholen in het land. De Belgische Staat had tot dan toe alleen aandacht gehad voor het middelbaar onderwijs. In hoofdzaak waren het de provincie- en gemeentebesturen evenals het vrij onderwijs die zich ontfermden over het technisch onderwijs.

Naar het bovengenoemde voorbeeld van de “Université du Travail” heeft het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen ook in onze provincie met een soortgelijke instelling haar bijdrage willen leveren tot de verbetering en verspreiding van het technisch onderwijs en het opleiden van technische leraren.

Geschiedenis van de “Provinciale Hogere Arbeidsschool” te Gent

1919

In december 1919 besloot de Oost-Vlaamse Provincieraad tot het stichten van een “Hoogeschool van den Arbeid”. Om de economische ontreddeering ten gevolge van de Eerste Wereldoorlog tegen te gaan, wilde het Provinciebestuur het Nijverheidsonderwijs, het technisch- en beroepsonderwijs, beter structu-

renen en op een hoger technisch niveau brengen. Het opleiden van leraars was daarbij het hoofddoel. In de provincie Oost-Vlaanderen bestond al een ruim aanbod van technische en beroepsopleidingen zodat de nieuwe instelling zich zou moeten wijden aan die takken van de nijverheid waar het aanbod ontbrak of tekortschoot.

Men zag het bovendien groot. De “Hoogeschool van den Arbeid” moest een centrum worden, dat de volgende mogelijkheden bood:

- 1) bestendige tentoonstelling van klein werkgereedschap;
- 2) normaalleergangen voor de vorming van het lerarencorps voor de Nijverheids-, Beroeps- en Huishoudonderwijsinstellingen;
- 3) inlichtingsdiensten voor de Oost-Vlaamse landbouwers;
- 4) een verzamelingsdienst van “cinematografische bescheiden” en een zaal voor “cinematografische voorstellingen”;
- 5) bibliotheek en museum van de textielnijverheid;
- 6) bureel voor beroepskeuze.

Na uitgebreide gesprekken met mogelijke kandidaatverkopers werd een voorstel gedaan door de “Koninklijke Maatschappij van Land- en Hofbouw”, te Gent. Het grote gebouw zou met grond en afhankelijkheden, genaamd Casino, verkocht worden tegen de som van 700.000 fr en met afstand ten voordele van de Provincie van al de schadevergoedingen geëist voor oorlogsschade. Deze beliepen 150.000 fr.

1920

Het Provinciebestuur wilde het Casino zo snel mogelijk kopen en, in afwachting van de inrichting van de “Hoogeschool van den Arbeid”, kwamen er voorlopig de leergangen van de “Middelbare Landbouwberoepsschool” en “Middelbare Landbouwhuishoudschool”.

De 2e Commissie stelde aan de Provincieraad op de zitting van 12 maart 1920 voor om de Bestendige Deputatie te machtigen, mits goedkeuring door de Koning:

- 1) om uit reden van openbaar nut het eigendom “Casino”, gelegen te Gent, Sectie F, percelen 2203b, 2207b en 2207c met een totale oppervlakte van 2ha 3a 526ca aan te kopen tegen 700.000 fr mits afstand aan de Provincie van de schadevergoedingen geëist voor oorlogsschade, hetzij in der minne, hetzij bij wege van rechterlijke onteigening.
- 2) om bij het Gemeentekrediet een lening van 1.500.000 fr aan te gaan in de vorm van een kredietopening : 1 miljoen voor de aankoop en inrichting, en

500.000 fr voor de inrichting van de twee Landbouwscholen. Met algemeenheid van stemmen werd het voorstel aangenomen. In zitting van 7 juli 1920 stemde de Provincieraad op het budget van 1921 een krediet van 1.000.000 fr voor het inrichten van de “Hoogere Arbeidsschool” in het lokaal genaamd, Casino, te Gent. Op dezelfde vergadering werd tevens de benaming van de instelling vastgelegd, m.n. “Hoogere Arbeidsschool”; “Ecole supérieure du Travail”. De heer Rollier, verslaggever van de 2e commissie, had uiteengezet dat men aanvankelijk sprak van een “Hoogeschool van den Arbeid” of “Université du Travail”, naar de benaming van dezelfde instelling in Charleroi. Dit kon niet, argumenteerde hij, want met Universiteit bedoelde men de vier faculteiten. Daarnaast bevatte het hoger onderwijs een reeks bijzondere scholen, met name Hoogere Scholen en Bijzondere scholen, zoals Ecole spéciale des Mines, Ecole spéciale du Génie civil, Ecole supérieure d’Agriculture enz. Wat in Charleroi bestond, was in feite een samenvoeging van beroepsscholen van de hogere graad. Vandaar het voorstel van de nieuwe benaming.

1921

Bij vonnis van de Rechtbank van 1ste aanleg d.d. 4 mei 1921 ging de “SA d’ Horticulture et de Botanique” het “Casino’, Coupure Rechts te Gent, over naar de deputatie van de provincie Oost-Vlaanderen voor de som van 700.000 fr. Een aantal commissies werd in het leven geroepen om de oprichting in goede banen te leiden:

de inrichtingscommissie, de besturende commissie en een “comiteit van beheer”, belast met het nazicht van de dagelijkse werking. Laatstgenoemde bevatte overigens de leden van de inrichtingscommissie. De besturende commissie bestond uit vijf leden van de Provincieraad en tijdelijk zeven personen uit de belangrijkste takken van de nijverheid in de provincie. De commissie voor de studie van de inrichting werd benoemd in mei 1921. Ze inventariseerde wat er in de provincie bestond aan Technisch Onderwijs. Men bekeek de bouwkunst, tekenkunde, textielnijverheid, handelswetenschappen, electriciteit en metaalnijverheid. Hun besluit was dat de “Hoogere Arbeidsschool” zich het best concentreerde op leergangen in electriciteit en metaalnijverheid en eventueel in de praktische weefkunde. De reeds bestaande instellingen die de andere interessedomeneinen aanboden zouden zich moeten aansluiten bij de “Provinciale Hoogere Arbeidsschool” en akkoord gaan met de bezoeken en aanbevelingen van de inspectie. Alle diploma’s zouden dan de stempel kunnen dragen van Provinciale Hoogere Arbeidsschool.

Bij wijze van tussenmaatregel stelde men voor om tijdelijke leergangen van

middelbare graad te organiseren om de kennis van de leerlingen op peil te brengen zodat zij de hogere leergangen zouden kunnen aanvangen.

Het “Provinciaal Handels- en Taalinstituut”, waar handelswetenschappen van de laagste tot de hogere graad onderwezen werden, zou als een aanhangsel van de Hogere Arbeidsschool aanzien moeten worden. Een belangrijke reden daartoe was dat de school nog geen eigendom was van de Provincie en er moeilijkheden waren met de eigenares. Men overwoog om dat gebouw te laten onteigenen en het geld daartoe te nemen op het krediet van de “Hogere Arbeidsschool”, maar uiteindelijk kon een huurcontract gesloten worden.

De verkoopakte voor het Casino werd verleden op 2 september 1921 voor de Gouverneur van de Provincie.

De Hogere Arbeidsschool beoogde het inrichten van normaalleergangen voor het vormen van leraars en leraressen. Het gehele jaar door zou men leergangen organiseren met lessen van 4 à 5 uren op twee dagen, of met lessen gedurende een gehele dag op drie dagen per week “gedurende het Kerstverlof, Paasverlof en groot verlof”.

Onder leiding van het “Provinciaal Toezicht” worden in de lokalen van de “Hogere Arbeidsschool” verscheidene normaalleergangen gegeven die in 1921 door een 400 tal leerlingen werden gevolgd.

De eerste examens voor normaalleergangen betroffen:

- 1) het technisch onderwijs voor jongens,
- 2) het patronenknippen, kleermaken, beroepsteken en opvoedkunde voor meisjes en
- 3) het huishoudonderwijs.

Ze hadden plaats gedurende de vakantieperiode van 1921.

Voorts werden er examens en lessen voor commissarissen en veldwachters gegeven. Daarnaast werd een leergang in de Bestuurswetenschappen geopend, waarop 90 leerlingen ingeschreven waren.

In oktober 1921 verhuisde Landbouwhuishoudschool die in het Casino gevestigd was, naar Wetteren.

Om de nodige uitgaven te kunnen dekken werd een krediet van 1 miljoen fr ingeschreven in het budget.

Het dringendste onderdeel van de “Hogere Arbeidsschool” was het normaal-onderwijs. Een bijzondere Commissie kreeg de opdracht om een volledige inrichting uit te werken. Bijkomend zou men ook aandacht besteden aan “beroepsoriëntering”, waarvoor de Commissie voorstellen zou indienen, hoewel volgens de Commissie, de uiteindelijke oplossing moest komen van het “middenbestuur van het Land”.

1923

Provinciale Normaalteugangen van het Handelonderwijs, technisch onderwijs, landbouwonderwijs, huishoudonderwijs werden, geleid door het “Provinciaal Toezicht”, voortgezet:

- 1) “Technischonderwijs voor jongens” (1ste en 2de jaar)
- 2) “Landbouwonderwijs” (1ste en 2de jaar)
- 3) “Patroonknippen, kleermaken, beroepsteekenen en opvoedkunde voor meisjes” (1ste en 2de jaar)
- 4) “Handelwetenschappen voor meisjes” (1ste en 2de jaar)
- 5) “Modes en beroepsteekenen” (1ste jaar)
- 6) “Beroepsteekenen en versieringskunst” (1ste en 2de jaar)
- 7) “Huishoudonderwijs” (1ste jaar)

1924

De provincieraad twijfelt aan het nut van een uitbreiding van het curriculum. Men stelt vast dat er eigenlijk geen reden is tot de inrichting van een “Hogere school van den arbeid” omdat er al voldoende inrichtingen voor hoger onderwijs bestaan over de provincie verspreid. Men gaat zo ver voor te stellen “de groepering der normaalteugangen te benoemen als “Provinciale Technische Normalschool”. In het lokaal Casino worden de normaalteugangen voortgezet. De lessen werden gegeven op donderdag, zaterdag en gedurende de vakantieperiode.

1925

Buiten de reeds vernoemde leergangen bevatte het curriculum in het Casino nog de leergangen in “Bestuurswetenschappen”, “praktische oefeningen van den normaalteugang voor lichamelijke opvoeding” enz.

1926

In 1926 had het Nijverheids- en Beroepsonderwijs evenals het Huishoudkundig onderwijs in de provincie een hoge vlucht genomen. In 1928 waren er 68 scholen voor het nijverheids- en beroepsonderwijs voor jongens, 52 voor beroepsonderwijs voor meisjes en 88 scholen huishoudonderwijs. Gedurende hetzelfde jaar waren 257 scholen of leergangen voor landbouw en hofbouwberoepsonderwijs aan de gang. In totaal kregen op die manier ongeveer 30.000 jongeren een technische opleiding.

De Provincieraad in de zitting van 22 november 1929 oordeelde dat er reeds een voldoende ruim en gedecentraliseerd aanbod van scholen voorhanden was. Wel moest er voor zorg gedragen worden dat onderwijs degelijker en performanter te maken. Dat het technisch onderwijs in Oost-Vlaanderen hoge toppen scheerde, was te danken aan de vele normaalleergangen en vervolmakingscursussen in de “Hoogere Arbeidsschool” waar een specifiek leraren-corps werd opgeleid.

1927

Het in 1845 gebouwde Casino, ontworpen door architect Louis Roelandt, was ondertussen verder bouwvallig geworden. Op de zitting van 17 oktober 1927 werd een bijzondere Commissie opgericht, bestaande uit leden van de 2^e Commissie van de Provincieraad en bevoegde personen inzake technisch onderwijs, die de herinrichting van de gebouwen van de Hoogere Arbeidsschool zou uitwerken. Hun eerste bevinding was dat het voorgestelde ontwerp moest worden aangepast door de bioscoopzaal kleiner te maken en het getal klaslokalen op te trekken.

Het gehele ontwerp werd begroot op 3.172.000 fr plus 390.000 fr voor het verwarmingstoestel.

Op grond van de ondertussen uitgewerkte plans besloot de Provincieraad de verbouwingswerken in 1930 te laten beginnen. De leergangen mochten daar evenwel geen hinder van ondervinden. Het was de bekende architect Valentin Vaerwyck (Gent 3/03/1882 – 27/11/1959), die de plannen voor “Provinciale Hoogere Arbeidsschool” tekende. (3)

1929

1930 was het jaar van de vervlaamsing van de Gentse universiteit. In diezelfde tijdsgeest nam de Provincie al op de zitting van 22 november 1929 het besluit het nijverheidsonderwijs te vervlaamsen: “Indien een onderwijs zich in de eerste plaats richt tot het volk is het wel het vakonderwijs. Hoe wonder dan dat in zekere scholen de taal van het volk, niet werd aangewend om aan de volksjongens of deze die later de werklieden zullen moeten leiden de noodige kennissen te verstrekken in deze taal. Alle argumenten ingebracht tegen het gebruik der moedertaal als voertaal van het onderwijs houden geen steek en rusten alleen, wanneer men ze op den keper beschouwt, op de begeerte van privilegiën te bestendigen of de zaken te maken van vreemdelingen. In een praktisch eentalige provincie als Oost-Vlaanderen lijdt dit geen twijfel. Daarom stellen wij voor dat alle takken van het technisch-, landbouw- of huis-

houdkundige onderwijs afhankelijk gemaakt worden van de verplichting door de schoolbesturen schriftelijk genomen, het vlaamsch als voertaal in hun onderwijsgestichten te bezigen, aanvang nemende in het eerste jaar in 1930, tweede in 1931, derde in 1932 enz.”.

1930-1933

De economische gevolgen van de beurscrash van 1929 brengen de overheid op alle bestuursniveaus in financiële moeilijkheden. Ook de budgetten van de Provincie Oost-Vlaanderen staan onder druk en er komt voorlopig geen geld meer vrij voor de grootste verbouwing van de “Provinciale Hoogere Arbeidsschool”.

1934

Op zitting van 18 oktober 1934 werd gemeld dat de Bestendige Deputatie onderhandelingen aangeknoopt had voor de verkoop van het Casino. De verkoop gebeurde op 24 december 1934 voor notaris (Brockaert), waarbij de Provincie Oost-Vlaanderen het Casino aan de Staat (Domeinen) (Kad. stand 219 der S^{ie} E, nr 7) voor de som van 7.000.000 fr verkocht.

1935

In 1935 werden volgende cursussen georganiseerd: “Landbouw met 19 leerlingen, Huishoudkunde met 62 leerlingen, Tuinbouw met 33 leerlingen, Techniek 2e jaar met 19 leerlingen, Techniek 3e jaar, Techniek (Bouwkunde) met 34 leerlingen, Techniek 3e jaar (Mekaniek) met 30 leerlingen, Modes met 14 leerlingen”.

Op 29 december 1935 werden de deuren van de instelling in het Casino gesloten.

De Bestendige Deputatie besloot als gevolg van de verkoop de Normaal-leergangen tijdelijk in te richten gedeeltelijk in het “Provinciaal Handels- en Taalinstituut”, Savaanstraat 25, (technisch onderwijs, theoretische land- en tuinbouw, modes), en in het “Technisch Instituut”, Tweebruggenstraat (Huishoudkunde). De praktische lessen over land- en tuinbouw werden gegeven in de proeftuin van de “Rijkstuinbouwschool”, op de Ottergemsesteenweg.

Adriën Brysse

Bronnen

Literatuur

- (1) “Als de muren konden spreken... Schoolwandplaten en de geschiedenis van het Belgisch lager onderwijs”, Karl Catteeuw, KUL Doctoraal proefschrift, 2005
- (2) “Herinneringen van twee leerkrachten aan de jaren die ze doorbrachten aan de Nijverheidsschool te Gent”, Fr. dutré & R. Smet, Ghendtsche Tydinghen, 35e jaargang, nr. 1 jan.-febr. 2006, pp 16-29
- (3) “Valentin Vaerwyck. Van Oud-Vlaendren tot nieuw provinciehuis”, A. Demey, Kleine Cultuurgids, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1993

Archieven

Provinciaal Archief, Pelikaanstraat, o.a. 7A/650, 7A/513, 7/34–261 ev, (met dank aan Mevr Karin Vandermeersch).

Provinciale Bibliotheek, Woodrow Wilsonplein,

“Vertogen van Provincieraad”, jaren 1920 – 1936.

“Officiële processen-verbaal en stenographisch verslag der zittingen van den Provincieraad van Oost-Vlaanderen”, 1920-1936.

Kadaster, Ministerie van Financiën, Administratie van het Kadaster, Savaanstraat, en Provincie Oost-Vlaanderen, Patrimonium, 3^e directie, (met dank aan de hr Guy Blondeel)

Universiteit Gent, Kaartenzaal.

HERDENKINGSDAGEN IN 2008

Wat gebeurde er 25 jaar geleden:

8 April 1983:	Dood van Leo Wageneire.
16 Mei 1983:	Dood van Vina Bovy.
24 Mei 1983:	Dood van Broeder Firmin.

50 jaar geleden

17 Maart 1958:	Dood van Bertha De Vriese.
4 Juli 1958:	Dood van Adolf Herckenrath.

75 jaar geleden

- 3 Maart 1933: De Post op de Dierentuinlaan wordt voor het publiek opengesteld.
1 April 1933: Afschaffing van de Nachtwacht.
21 December 1933: Opening van Cinema Rex.

100 jaar geleden

- 10 Maart 1908: Stichting van de “S.A. de l’Exposition Universelle de Gand”.
26 April 1908: Onthulling van het eerste standbeeld van Oswald de Kerckhove de Denterghem.
26 Mei 1908: Eerste proefvlucht van Farman in Gent.
10 Juni 1908: Dood van Professor Victor Deneffe.
22 November 1908: Onthulling van het moment van François Laurent.
26 November 1908: Eerste opvoering in Gent van “Het Lustig Weeuwke”.
24 December 1908: Dood van August Gevaert.
27 December 1908: Dood van Julius De Vigne.

125 jaar geleden

- 5 Januari 1883: Eerste opvoering in Gent van “Les Contes d’Hofmann”.
8 Maart 1883: De Stad koopt het “Toreke” aan.
15 April 1883: Stichting van de “Sport Nautique”.
16 April 1883: Eerste steenlegging van het “Instituut voor Wetenschappen”.
15 September 1883: Dood van Jozef Plateau.
8 November 1883: Het Alyns-Hospice wordt verkocht aan Van Loo-Pickaert.
8 December 1883: Opening van het “Eden Theater” in de Wolleweverskapel.

150 jaar geleden

- 2 Februari 1858: Dood van Hippoliet Lammens.
28 Februari 1858: Geboorte van Alexis Callant.
1 Maart 1858: Eerste optreden in Gent van Wieniawski.
31 Maart 1858: Dood van Professor Mareska.
19 April 1858: Dood van J.J. Steyaert.

- 26 Mei 1858: Stichting van de “Cercle Commercial et Industriel”.
- 18 Juli 1858: Inhuldiging van een gedenkteken op het graf van Joseph Mengal.
- 24 September 1858: Stichting van het muziekkorps van de Kuldere.
- 6 Oktober 1858: Inwijding van de St-Barbarakerk in de Savaanstraat.
- 8 Oktober 1858: Benoeming van August Kekulé tot Professor van Scheikunde aan de Universiteit.
- 13 December 1858: Adolf Dufrane wordt hier als eerste burgerlijk begraven.

175 jaar geleden

- 1 Februari 1833: Metdepenningen verschijnt voor de Krijgsraad.
- 11 Mei 1833: Leopold I brengt een bezoek aan Gent. Het is een fiasco.
- 1 September 1833: Herinrichting van de Nijverheidsschool.
- 12 September 1833: De Jezuiten komen zich vestigen in de Savaanstraat.
- 11 November 1833: Dood van Jan d’Huyvetter.
- 3 december 1833: Dood van Jean-Baptiste Van de Capelle Senior.

200 jaar geleden

- 15 April 1808: Stichting van het eerste “Comité de vaccine”.
- 12 Augustus 1808: Dood van Jean Robert Graham.
- 22 September 1808: Stichting van de “Société Royale des Beaux-Arts”.
- 10 Oktober 1808: Stichting van de “Société Royale d’Agriculture et de Botanique de Gand”.
- 3 November 1808: Aanstelling van Baron d’Houdetot tot Prefect van het Scheldedepartement.
- 4 December 1808: De nieuwe Kortrijkse Poort wordt plechtig geopend door de Prefect.

250 jaar geleden

- 17 Februari 1758: Geboorte van Anne-Marie Van Reysschoot.
- 20 September 1758: Ferdinand De Coninck koopt een hotel in de Breydelstraat. Het latere Museum voor Sierkunst.

300 jaar geleden

- 24 Januari 1708: Geboorte van de orgelbouwer Pieter Van Peteghem.
- 5 Juli 1708: Ferdinand della Faille, brigadier bij het Frans leger en gewezen Hoogbaljuw van Gent, bezet bij verrassing Gent dat bezet was door de Engelsen.

350 jaar geleden

- 4 Juni 1658: Don Juan van Oostenrijk II wordt benoemd tot Gouverneur-Generaal.
- 25 Juli 1658: De Abt van de St-Pietersabdij, Amandus Hovelinck, zegent de 3 klokken die Hemony gemaakt heeft voor de St-Niklaaskerk.
- 22 Augustus 1658: Justus Billiet wordt aangesteld als Politiemeester.

450 jaar geleden

- 18 Februari 1558: Dood van Eleonora van Oostenrijk, de oudere zuster van Keizer Karel.
- 21 September 1558: Dood van Keizer Karel.
- 19 Oktober 1558: Dood van Maria van Hongarije, zuster van Keizer Karel.

500 jaar geleden

- 3 Augustus 1508: Dood van Raphaël de Mercatel.

600 jaar geleden:

- 24 Februari 1408: Zware overstromingen in Gent. Men vaart in Overschelde.

800 jaar geleden

- 12 juli 1208: Dood van Boudewijn I, de 39e Abt van de St-Baafsabdij.

PHILEMOND LOOCKX (LEDEBERG 1869 - SINT-AMANDSBERG 1938)

Musicus

De naam van deze pianist, componist, dirigent, en pedagoog is zelfs voor kenners van de Vlaamse muziekgeschiedenis nauwelijks meer dan een vage notie. Nochtans is Loockx, die door tijdgenoten werd beschreven als een beminnelijk persoon, maar ook als een “al te nederigen toondichter”, geen figuur om zo maar uit de annalen te verwijderen. Tijdens zijn leven werden zijn capaciteiten weliswaar erkend, maar die “nederigheid” lijkt toch voor een stuk aan de basis te liggen van de huidige vergetelheid. Wanneer men zich echter verdiept in de nog voorhanden zijnde gegevens, maakt men kennis met een rijke en interessante kunstenaarsnatuur, wiens verdiensten in menig opzicht evenwaardig zijn aan die van bekende coryfeeën.

Loockx was één van de vruchten van ons Koninklijk Muziekconservatorium (nu, in “rationaliserende” tijden, een departement in de associatie Hogent). Deze pas afgestudeerde musici van einde 19e -/begin 20e eeuw hadden daar een solide muzikale bagage verworven, maar dienden vervolgens hun weg te zoeken in een maatschappij, die in ruil voor hun competenties bitter weinig bestaansmogelijkheden bood.

Ook Philemond Loockx, die te Ledeberg was geboren op 17 juni 1869, in een eenvoudig gezin – vader was mecanicien, en speelde wat piano –, moest na zijn studies allerlei betrekkingen en betrekkingentjes aannemen, om pas na zijn 49^e, als directeur van twee muziekscholen, zijn levenssituatie enigszins bestendig te zien. Gelukkig vond hij tussen de dagelijkse beslommingen in nog tijd om te componeren – minder weliswaar dan hem lief was. Lambrecht Lambrechts¹, die hem goed had gekend, schreef in 1925: *Het is, eilaas, het privaat onderwijs – en het huisonderwijs –, dat jaren lang de beste krachten van Loockx in beslag heeft genomen, zodat de vaardige man maar weinig tijd heeft kunnen besteden aan de compositie en het onderhouden van zijn klavier-virtuositeit. Dit feit is één der groote smarten uit zijn leven.*²

Die klaviervirtuositeit moet anders wel opmerkelijk zijn geweest. Verschillende getuigen noemen hem een van de knapste pianisten in Vlaanderen. Toch kwam hij blijkbaar te zelden met dit talent naar buiten.

Ongetwijfeld zette hij de eerste muzikale stappen onder supervisie van zijn vader. Op zijn 11^e ging hij naar de muziekschool van zijn geboorteplaats, Ledeberg, en kreeg daar les van Eduard Blaes³, de latere directeur van de

Philemond Looxk. 1869 - 1938.

instelling. De herinnering aan deze lessen is hij, naar eigen zeggen, zijn verdere leven steeds met grote dankbaarheid blijven koesteren. Dat de jongeman musicus zou worden stond toen waarschijnlijk al zo goed als vast, want het volgend jaar werd hij ingeschreven als leerling aan het Gents conservatorium. Hij doorliep er met glans de verplichte vakken en de verschillende jaren van de pianocursus.

In 1889 behaalt hij er, in de klas van Max Heynderickx⁴, een “premier prix” voor piano. Hetzelfde jaar nog biedt het conservatorium hem de plaats aan van “moniteur” voor piano (d.w.z. leraar in de voorbereidende graden), een functie die hij gedurende 5 jaar uitoefent.

Ondertussen studeert hij verder, de vakken harmonie en contrapunt bij directeur Adolphe Samuel⁵ (eerste prijzen in 1891 resp. 1892 - samen met Ernest Brengier⁶). Emiel Hullebroeck, rond 1896 een van Samuels laatste leerlingen, schrijft over diens onderwijs: ... *Wanneer men aanleg heeft en in de klauwen is geweest van een streng en ervaren meester als den ouden Samuel, dan weet men wel enigszins wat componeren is. Vraag het maar aan Loockx, Brengier, Van der Meulen, Roels, Moeremans en zooveel anderen, die vóór ons het voorrecht mochten hebben die ongeëvenaarde lessen bij te wonen.*⁷

In februari 1894 treedt Loockx in het huwelijk, met Rachel Matton, en probeert hij te Ledeberg onder andere de kost te verdienen met huisonderwijs, enkele uurtjes lesopdracht in de muziekschool en als dirigent van het koor *De Eendracht* en de koren van de *Bond der Oud-leerlingen der Gemeentescholen*. Vanaf 1898 verwerft hij enkele betrekkingen in Aalst (waar hij met vrouw en dochter ook enkele jaren gaat wonen): leraar voor piano en solfège aan de muziekschool, pianoleraar in het Jezuïetencollege, dirigent van het koor van de maatschappij Sinte-Cecilia, nadien van het koor en het orkest van de plaatselijke Rederijkerskamer *De Catharinisten*.

Na de oorlog, in 1918, wordt hij de eerste directeur van de muziekschool van Gentbrugge – sommige bronnen noemen hem de stichter van die school – en

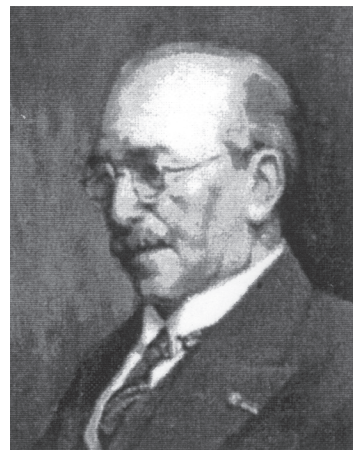
vanaf 1920, parallel hiermee, directeur van de muziekschool van Aalst. Vermeldenswaard is ook een korte verbintenis met het prestigieuze Gentse zanggenootschap *De Melomanen*⁸. In 1908, het jaar dat hij er zijn diensten aanbiedt als repetitor, organiseert de maatschappij, met medewerking van vocale en instrumentale solisten, een concert, gewijd aan zijn muziek. In 1909 wordt hij 1e dirigent (als opvolger van Frans Uyttenhove⁹), maar biedt een maand later zijn ontslag aan. Na hem kwam Lieven Duvosel¹⁰, zijn oud-leerling, die al in 1903-1904 voor dit koor had gestaan. In het voordeel van Loockx kunnen we aanvoeren dat onenigheden tussen bestuur en dirigenten bij *De Melomanen* een regelmatig terugkerend euvel scheen te zijn.

Een concert met eigen muziek, zoals bij *De Melomanen* in 1908, was gelukkig niet het enige eerbetoon dat hem bij leven te beurt viel. Met name de stad Aalst liet zich wat dit betreft allerminst onbetuigd. Daar organiseerden in 1910 *De Catharinisten* ter ere van hun dirigent een memorabele avond, met een uitgebreid programma uit zijn oeuvre. De plaatselijke pers sprak van een groot succes en bejubelde uitbundig componist en uitvoerders, die speciaal voor die gelegenheid in Brussel en Gent waren geëngageerd.

Tijdens de periode van zijn directeurschap deed Loockx wat veel collega's ook in andere muziekscholen deden: met leraars en leerlingen een programma inoefenen, dat op een passende gelegenheid, een plechtige prijsuitreiking bijvoorbeeld, onder zijn leiding werd uitgevoerd. Dit bood hem de gelegenheid, af en toe ook eigen werk te programmeren – in Gentbrugge bijvoorbeeld t.g.v. het tienjarig bestaan van zijn school.

Nog een heel bijzonder concert vond plaats in 1935, weer te Aalst. Daar maakte de nieuwe directeur van de muziekschool, Gaston Feremans¹¹, zijn entree met de opvoering van een eigen oratorium, *Johannes de Doper*. Tactvol liet Feremans dit werk voorafgaan door een eerste concertgedeelte, dat uit een heel gevarieerde keuze bestond van muziek van zijn voorganger, Loockx. Naast liederen prijkten ook een strijkkwartet, een trio (viool, cello en piano) en pianowerken op het programma¹². Op 20 september 1938, enkele jaren na zijn pensionering, is Philemond Loockx overleden te Sint-Amandsberg.

Aan succes als componist heeft het hem eigenlijk niet echt ontbroken, want verschillende van zijn liederen werden bekroond in compositiewedstrijden.

Wat zijn oeuvre betreft: aan de hand van allerlei bronnen komen we aan een onvolledige, maar toch vrij aanzienlijke lijst van meer dan 70 titels: pianowerken, liederen voor 1 of meer stemmen met piano en soms andere instrumenten, kamermuziek, koormuziek en cantates. Daarnaast schreef hij het theoretische werk: *Grondbeginselen der Toonkunst*.

Bij een dergelijk onderzoek naar een componist is het vanzelfsprekend op de eerste plaats zijn muziek die ons interesseert. Bij Loockx is dit spijtig genoeg een probleem. Van die zeven dozijn titels konden tot nu toe slechts zeven liederen en een pianostukje (!)¹³ worden teruggevonden - de melodie van twee schoolliedjes (aangetroffen in een normaalschoolschriftje) buiten beschouwing gelaten. Onwetendheid en onverschilligheid hebben hier, zoals elders, hun tol geëist. Alle manuscripten blijken verdwenen, ook die van stukken die door vakgenoten in zijn tijd hoog werden aangeslagen. Eén van de zeven teruggevonden liederen is een “kunstlied”, de andere passen meer in het genre “volkslied”. Deze laatste term treft men vaak aan in publicaties van Vlaams-nationalistische inspiratie. Men bedoelde er niet alleen de oude overgeleverde liederenschat mee (of wat daar in sommige gevallen voor doorging), maar ook een in Vlaanderen frequent beoefende vorm van eenvoudig geconcipieerde liederen, op dito Nederlandse teksten, bedoeld om door “het volk”, de gemiddelde mens, gemaakt en gezongen te kunnen worden. In een geest van volksverheffing en -opvoeding hanteerden dichter én componist hierbij bewust ethische en artistieke normen. Zoals veel andere componisten, die, net zoals hem, niet per se banden hadden met Vlaams-nationalistische groeperingen, schreef ook Loockx regelmatig dergelijke liedjes. Sommige ervan blijken bedoeld voor schoolgebruik, andere vertonen een uitgesproken stichtelijke inslag, terwijl nog andere dichter staan bij het kunstlied.

Bij elk van de zeven liederen valt meteen een uiterst verzorgde factuur op, die nochtans overal fris en spontaan blijft. Ook enkele meer gedurfd tonale uitwijkingen (in wezen vreemd aan “volksliederen”) doen niet gekunsteld aan. Delicate finesse, fijngevoeligheid en raffinement – niet het minst in de pianopartij – kan men gerust zijn waarmerk noemen. Het is een esthetiek die de traditionele wegen bewandelt, maar waarbinnen zijn eigen, weliswaar discrete, stempel onmiskenbaar is.

Toch stellen we bij de “volksliederen” een wat merkwaardig fenomeen vast: de vernoemde kwaliteiten hebben een schaduwzijde. Nemen we bijvoorbeeld *In 't Patersvat* (bekroond en uitgegeven te Antwerpen), naar tekst een studentikoos drinkliedje. Loockx' muziek hierop vertolkt weliswaar perfect die sfeer, maar is eigenlijk te “goed” voor een volkslied: de rol van de piano is er te essentieel, het lied is veeleisend voor de uitvoerder – het lijdt aan tweelachtheid: in aanleg is het een volksliedje, in uitwerking (te veel) een

kunstlied. Een ander voorbeeld: het stichtelijke liedje *Kruisjes*. Een kleinood, maar, ondanks de sobere zeggings, of juist daardoor, is het muziek die staat of valt met een goede uitvoering, een uitvoering die naar mijn aanvoelen alleen kan worden verzekerd door een uitstekend(e) liedzanger(es).

Met betrekking tot de teksten, komt dit “euvel” nog meer tot uiting. Zowel de bedoelde volksliederen als het enige kunstlied van de zeven (“*Communio*”) zijn toonzettingen op ronduit zwakke teksten, of, in een drietal gevallen, van goed gemaakte, maar weinig geïnspireerde verzen. Niet zo bij de succesliederen van, bijvoorbeeld, Emiel Hullebroeck¹⁴, zijn jongere collega. Liedjes zoals *Tineke van Heule*, *De Gilde viert*, *Moederken alleen*, *De Blauwvoet* e.a. bleven generaties lang geliefd. Het waren ook echte melodische vondsten, maar de getoonzette teksten hadden zelf al heel wat om te beklijven! Bovendien was het zo dat Hullebroeck bijna niets anders dan liederen heeft gecomponeerd, wel 450 - waarvan er ook maar een tien à vijftien langdurig succes kenden.

Het pleit alleszins sterk voor Loockx’ kunstenaarschap hoe fijn hij zelfs de meest onbetekenende verzen van muziek voorzag. In de vanzelfsprekende distinctie van zijn uitwerkingen is hij doorgaans Hullebroecks meerdere.

En wat te zeggen over het teruggevonden pianowerkje? Kan dit, vrij van tekstbeperkingen, en geschreven voor het eigen instrument dat hij zo virtuoos bespeelde, een ander licht werpen op zijn kunst? Helaas niet. *Joyeux refrain* is niet meer dan een speelstukje, opgedragen aan een leerlinge, keurig geschreven, maar niet de moeite waard om er stil bij te staan. Wel is het een van de betere specimen van verstrooiingsmuziek voor juffrouwen uit burgerijgezinnen – een traditie uit de 19^e eeuw.

Veel wijst er op dat deze enkele composities niet het summum van zijn kunnen vertegenwoordigen. We mogen alleen hopen dat ooit ergens nog een manuscript of kopie opduikt van werken zoals *Aan zee* (alias *Verbeidend*) of *De Macht van het Lied*.

Lambrecht Lambrechts hebben we eerder geciteerd, omdat zijn getuigenis grondig, en deskundig onderbouwd is. Om het gemis aan partituren enigszins te compenseren doen we dit een tweede keer, aan de hand van enkele passages uit het *Muziek-Warande*-nummer van mei 1925. In die aflevering is het hoofdartikel aan Loockx gewijd¹⁵. Lambrechts prijst zijn verwezenlijkingen als directeur, en verzekert dat hij door zijn collega’s, die steeds talrijk aanwezig zijn als hij eens een pianoconcert geeft, hoog wordt geacht. Zijn oordeel over de composities put hij, bij gebrek aan uitgaven, vooral uit persoonlijke herinneringen. Zo kunnen de klavierwerken die hij ooit hoorde hem niet honderd procent voldoen; hij vindt ze, *met hun vaak duizelingwekkende tempo’s*, nogal *virtuozerig*, misschien vooral *voor eigen gebruik geschreven*, het best

geschikt als bisnummers. Op de liederen en koorwerken daarentegen gaat hij uitgebreid in. *Moeilijk kan ik begrijpen, schrijft hij, hoe een lied gelijk “Aan Zee” (“Verbeidend”) nog niet door den druk geopenbaard werd, en niet naast de allerbeste producten van het kunstlied in onze gewesten wordt gesteld. [...] Hier staan we wellicht vóór het hoogste wat Loockx tot nog toe bereikt heeft. Die compositie is gloedvol, schilderachtig, rijk aan afwisseling en melodie, bijwijlen machtig en groots.*

De kindercantate “*De Macht van het Lied*” zou volgens hem eens een publieke uitvoering in het kunstminnende Antwerpen moeten beleven: *mogelijks zou zij in ééne adem genoemd worden met die van Keurvels en Mortelmans, Wambach, Gilson en De Boeck. Algemeen ervaart hij Loockx’ muziek als beschaafd, vriendelijk en, ofschoon eenvoudig, toch altijd voornaam. Verder bezit de componist een kerngezond en levensvrolijk temperament, [...] blijkt hij uit te gaan van de klassieken en Benoit, en laat [...] zich zeer gaarne verteederen door de poëzie van het kind en den haard, den Vlaamschen man en de overschoone Vlaamsche natuur.*

Woorden met een zwaar tijdsstempel – natuurlijk – maar ook woorden die, naar mijn gevoel, en door andere bronnen bevestigd, voldoende illustreren dat het verlies van werken als *Aan Zee* of *De Macht van het Lied* echt wel te betreuren valt.

Uitgaande van wat we voor ons hebben aan composities en diverse getuigenissen kan men over Loockx’ muziek besluiten dat ze uitblonk door vakkunde, voornaamheid en fijngevoelig inlevingsvermogen, maar dat deze kwaliteiten, zeker bij vocaal werk (mede door de tekstkeuzes), vaak ontoereikend waren om de tijdgebondenheid ervan te overstijgen. Over zijn kamermuziek kunnen we ons, bij gebrek aan partituren, helaas geen oordeel vormen.

Uit het vorige bleek ook al dat modernisme bij hem wellicht afwezig bleef. De Vlaams- nationalistische geest, die tijdens het interbellum het cultuurleven heel sterk doordrong, wortelde trouwens fundamenteel in 19e-eeuwse romantiek. Het genre “volkslied”, bijvoorbeeld, was een soort idealiserende romantische miniatuurkunst.

De schaarse uitgaven van zijn muziek, de onuitgebouwde virtuozen carrière, de bescheiden natuur van deze man, het zijn allemaal elementen waardoor de herinnering aan hem snel ging tanen. Bij het predikaat “bescheiden” graag nog een zijdelingse slotgedachte. Het levenslot van een mens is weliswaar uit zo oneindig veel draden geweven dat het zoeken naar “oorzaken”, waarom iets zus of zo gelopen is, meestal louter speculatief blijft. Toch vraag ik me wel eens af - zonder op die vraag ooit een pertinent antwoord te moeten verwachten – in hoeverre zijn opleiding die wellicht te grote bescheidenheid niet in de hand heeft gewerkt. Onderwijs was in Loockx’ tijd conservatief én auto-

ritair, en de studenten van het Gentse conservatorium konden daar bepaald over meespreken, zelfs nog na W.O. II (“We gingen der binnen ois we nog niets kosten, en we kwamen der buiten ois w’ iets kosten”). Let wel, de kwaliteit van de Gentse conservatoriumscholing stond boven elke twijfel verheven, getuige de rij grote namen die “der buiten” kwamen. De vraag is alleen of dit starre regime als neveneffect geen extremen creëerde, zoals: in het ene geval het type leerling die zelf uitgroeit tot een autoritaire persoonlijkheid, in het andere geval het type dat zich de rest van zijn leven nederig en onopvallend opstelt?

Ook al hadden wij misschien gewenst dat de creatieve vermogens van Philemond Loockx meer in de openbaarheid waren getreden, vast staat dat de man op velerlei manieren een vormende rol heeft gespeeld: als leraar, als dirigent, door zijn pianospel, en door zijn muziek zelf. Liedereren, geschikt voor het onderwijs, bijvoorbeeld, waren in zijn tijd zeldzaam. Hij heeft in die toenmalige leemte ruim voorzien.

Guido De Bruyker

NB Marc Loockx, achterneef van de componist, wist, ondanks de relatieve schaarste aan archivalia, een indrukwekkende hoeveelheid bronnenmateriaal te verzamelen, waarvoor veel dank. Het was op zijn vraag dat deze bijdrage tot stand kwam.

Noten

¹ *Lambrecht Lambrechts* (Hoeselt 1865-Gent 1932). Dichter, leraar en muziekrecensent. Redigeerde met E. Hullebroeck het tijdschrift *Muziek-Warande*. Tal van componisten, Loockx incl., toonzetten lied- en cantateteksten van Lambrechts.

² *Muziek-Warande*, vierde jaargang, nr.5, blz. 98

³ *E. Blaes* (Gent 1846-1909): componist, dirigent, fagottist, pianist. Zijn liederen, maar ook zijn begeesterend onderwijs werden geprezen door E. Hullebroeck. Cf. Gh.T. 1979/5/280.

⁴ *Maximilien Heynderickx* (Gent 1824-1893). Destijds internationaal befaamd leraar voor piano aan het Gentse conservatorium.

⁵ *Adolphe Samuel* (Luik 1824-Gent 1898). Componist en pedagoog. Studeerde o.a. bij Fétis en Mendelssohn.

Directeur van het Gentse conservatorium. Cf. Gh.T. 2004/6/376.

⁶ *Ernest Brengier* (St-Eloois-Vijve 1873-Gent 1940). Componist. Meest bekend door zijn Wagneriaanse opera *Gudrun*.

⁷ *Muziek-Warande*, vierde jaargang, nr. 8, blz. 171.

⁸ *Société Royale « Les Mélomanes »* (1838-). Een van de meest gereputeerde Belgische koor-

verenigingen, met een indrukwekkende staat van dienst. Zong alle grote koormuziek, voerde werken uit van kandidaat-componisten voor de Prijs van Rome, richtte allerhande concerten en wedstrijden in, enz. Cf. Gh.T. 1973/11/218 e.a.

- ⁹ *Frans Uyttenhove* (Gent 1874-1923). Componist, organist, dirigent. Bekend om zijn opera *Marieke van Nijmegen* en zijn lied *Moederken alleen*. Stichter van de Winterconcerten. Cf. Gh.T. 1991/6/363.
- ¹⁰ *Lieven Duvozel* (Gent 1877-1956). Componist en dirigent. Bekend om zijn symfonische gedichten *Leie-cyclus*. Cf. Gh.T. 1999/4/233.
- ¹¹ *Gaston Feremans* (Mechelen 1907-Berchem 1964). Componist, dirigent, organist. Leerling van o.a. J. Van Nuffel aan het Lemmensinstituut te Mechelen. Bekendste werken: oratorium *Het bronzen hart*, lied *Gebed voor het Vaderland*.
- ¹² Medewerkers waren (de jonge) Georges Maes en Roger Verheest (violen), Urbain Van Jole (altviool), Theo Lonque (cello), Armand Lonque, Robrecht Van Der Spurt en Philemond Looockx zelf (piano), benevens de bariton C. Maylander.
- ¹³ *Joyeux Refrain - blquette pour piano* (Uitg. Cnudde, Gent). Lieder: *In 't Patersvat – drinklied* (t. L. Lambrechts; uitg. De Ring, Berchem 1922), *Klein Moederke* (wiegelied; t.: R. De Clercq; uitg. Cnudde, Gent), *Het buigen moe!*, *De Muldersknecht* (beide in “De Vlaamsche Zanger resp. dl. 4 & 5; t.: L.Lambrechts), *Jantje de koeier*, *Mijn Paard*, *Kruisjes* (in “Het Vlaamsche Lied” DF 1933; t.: Fr. Hofman), *Communio* (t.: Fr. Hofman; uitg.: Les Editions Modernes, Brussel).
- ¹⁴ *E. Hullebroeck* (Gentbrugge 1878-Liedekerke 1965). Componist, pedagoog, dirigent. IJveraar voor Vlaamse ontvoogding via cultuur. Stichter van auteursrechtenvereniging N.A.V.E.A. (later S.A.B.A.M.). Cf. Gh.T. 1991/4/245.
- ¹⁵ *Muziek-Warande*, vierde jaargang, nr.5, blz. 97-101.
-

EEN VERDWENEN BEROEP: DE LINOTYPIST IN EEN DAGBLADDRUKKERIJ

Memoires van 42 jaar geleden (1965)

Al twintig jaar in dienst van een der grootmachten (de geschreven pers) als bescheiden onderdeel of schakel aan de enorme ketting die dag-in-dag-uit voortratelt... ratelt... Ratelt als de machine waarachter ik zit. Mijn regelspuwende medewerker met zijn regelmatig op-én-neergaande elevator; de van boven naar beneden schietende grijparm, die op zijn beurt als naarstige lifter, de koperen getande matrijzen in het distributiecentrum duwt waar ze op hun juiste plaats terugvallen... en door mijn vingergetokkel ze terug als volgzaam soldaatjes op een rijtje in de verzamelaar spetteren.

Alle werkdagen gebogen over leesbare en onleesbare kopij. Struikelend en pingelend over het naarstige werk van en té correcte redacteur die de woorden of zinnen verplaatst, overschrijft; doorstreept en verandert. Het zetten van graag gelezen en saaie kronieken; het gewone en sensationele nieuws. Daarnaast de eeuwig terugkerende rommel van marktprijzen, geboorten of overlijdens, geneeskundige en apothekersdiensten, havenbeweging, veeprijskampen, examenuitslagen... of beursberichten en noteringen.

Dan de graag gelezen sportrubrieken met haar veronderstellingen en voorspellingen; met de poëzie van koning voetbal: hoekschoppen, doelpunten, penalty's, gevleide zege of partijdige scheidsrechters.

Het veelbesproken wielrennen met het ambitieuze geschrijf over mogelijke winnaars en onfortuinlijke verliezers; over favorieten in alle categorieën, belangrijke of minder interessante...

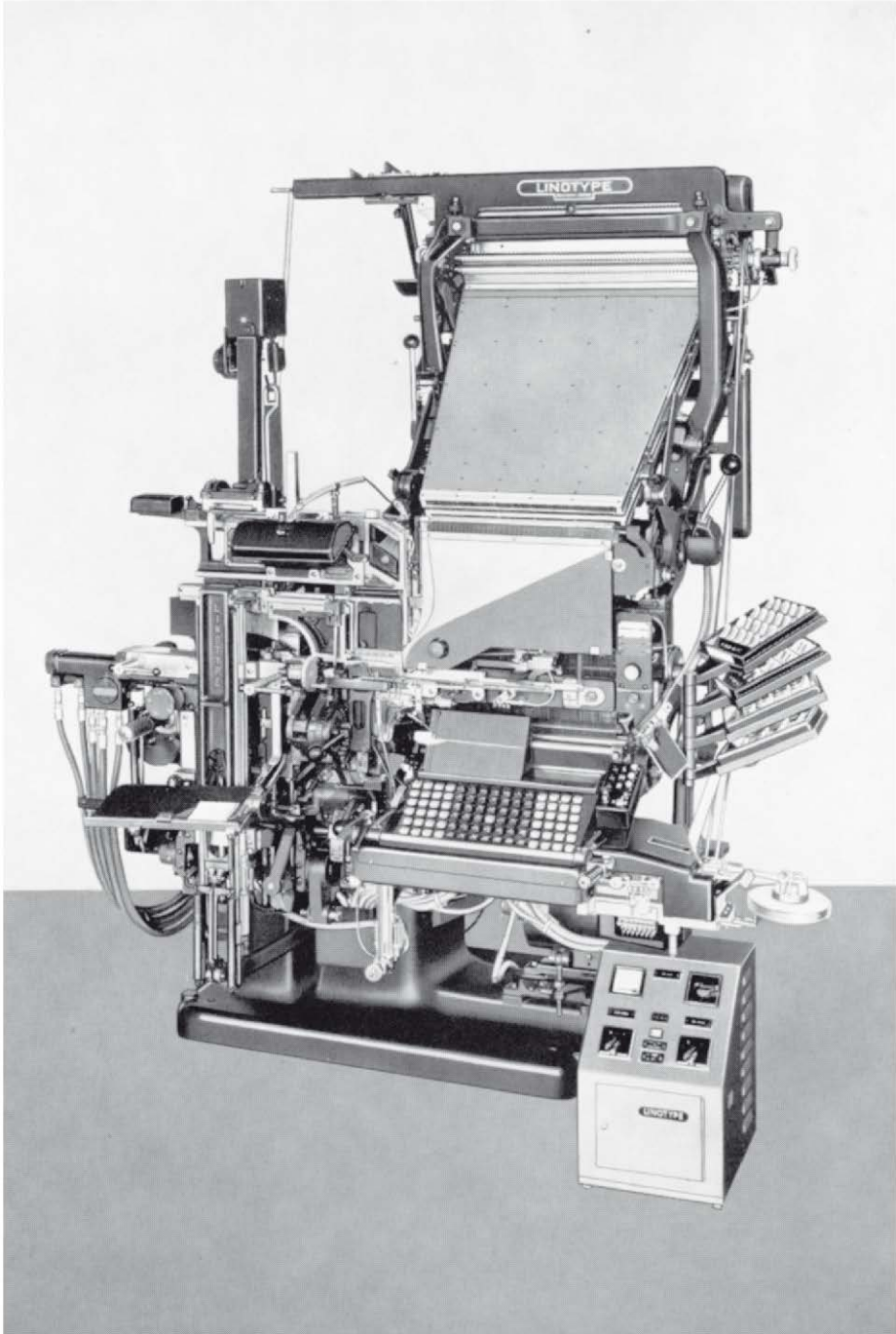
Het matte en eentonig nakaarten over wat zou moeten, kunnen en niet had mogen zijn.

Mij soms verheugend in een sappige en vlot geschreven sportkopij; naast dan weer die kalenders en klassementen of resultaten van voetbal, basket, atletiek, zwemmen, duiven- en paardesport, enz. enz. De ontelbare winnaars en best gerangschikten bij de nieuwelingen en liefhebberskoersen.

Ook het zetten van advertenties, waar men zeker niet kan gewagen van een smakelijke kopij...

Toch al eens omljnd wat we dagelijks in ons dagblad lezen. De rest wat overblijft (ongelooflijk zeer veel) dat dagelijks ook moet gezet worden!

Dromend resumerend over het gedane werk in de voorbije jaren, zie ik reeds

Linotype-Schnellsetzmixer Modell 5cS "Quick"

in mijn verbeelding een bibliotheek gevuld met 320 boeken van elk ruim 300 bladzijden tekst, waarvan de eerste tot de laatste letter door mijn geest spoelden en langs vingergetyp in loden regels werden omgezet. Mijmerend en vergelijkend vallen mijn ogen op een encyclopedie in pocket-formaat, 10 delen groot, waarvan ieder boekje een drieduizendtal regeltjes bevat. Ik tel en reken en kom tot de vaststelling dat ik in mijn loopbaan er zo een twintigtal van die encyclopedietjes doordraaide.

Ongelooflijk dat er meer dan 50.000 letters per dag voorbij mijn kijkvenster dansen – veel keren zelfs in dubbel en driedubbel lezend op de kopij, in de zethaak of op de loden regel: in spiegelschrift.

Ongeveer 200.000 loden regeltjes per jaar schoof ik van mijn galei!

Nog juist las ik een kroniek die sprak over: “in de tijd dat de werkmans twaalf uur of méér op het atelier stond” minder stress had dan heden ten dage... Toen de handzetter zijn lettertjes, al rechtstaande, moest pikken en er dus bij een lange dag er honderden langs zijn vingers liet glippen.

Al heeft die zetter nu een moderne machine ter zijne beschikking en hoeft hij geen twaalf uur meer te werken, toch gaat er vijf maal meer letterkunde door zijn brein, dat zeker niet is gedemoderniseerd. Maar ik geef toe, ik voel mij nu al sneller vermoeid dan twintig jaar geleden.

Mijn handen... ze verschillen niet veel van de vroeger geprezen handzetter, het zijn nu de vingers die meetellen. Ik verwonder er mij zelfs over dat zij het uithouden. De vingervlugheid op het klavier van 90 toetsen, die één matrijs voor iedere letter in de zethaak doen vallen. Ze worden dan automatisch door de machine vóór een smeltkroes gebracht met gesmolten lood en volgespoten tot een loden regel: het eindproduct.

Ik ga mij even naast een dactylo zetten en vergelijk mijn zetwerk aan het hare. Zou zij ook wel tot het indrukwekkend getal van 6.000 bladen van 50 regels getypte tekst komen per jaar?

En zeggen dat er nog mensen zijn die twijfelen of een linotypist een hand- of geestesarbeider is.

Enkele jaren terug, toen een paar mensen een bezoek brachten aan de dagbladonderneming, en de plaats betraden waar een 12-tal zetmachines in volle activiteit ratelden: “hoe kunnen ze ‘t uithouden met al dat lawaai!”

Ewel, nu vraag ik het mij zelve af...

Alex Coninck
Linotypist in “De Gentenaar”

NOTA

De technisch vernuftige zetmachine werd afgedankt. Ook in de boek- en handelsdrukkerijen rond de jaren 1970-80, verdween ze volledig.

Het zetten gebeurt nu met de computer.

In "Le Soir", een Brussels dagblad, met drie uitgaven per dag, stonden er 60 zetmachines.

Het drukken van een dagblad onderging grondige wijzigingen. Waar vroeger (1945-65) de uitgave een 16-tal bladzijden bedroeg in zwart-wit in hoogdruk, is nu verdrievoudigd, in kleuren en gedrukt aan een ongelooflijke snelheid in offset.

De laatste dagbladdrukkerijen uit het Gentse zijn ondertussen opgedoekt: Vooruit, De Gentenaar en Het Volk.

Linotypist was een geschoold beroep uit het Technisch Hoger Onderwijs.

Men moest grondige kennis hebben van het bedienen van de zetmachine in al haar facetten: onderhoud en verhelpen bij eventuele storingen. Het leren zetten op het speciaal klavier; dan vooral het blindelings typen en snel zetten zonder al te veel fouten. Daarbij de kennis van de typografie eigen aan de grafiek.

Linotypist werd genoemd naar de eerste zetmachine de Linotype. De uitvinder was een Duitser Ottmar Mergenthaler uit Hachtel bij Bad Mergentheim. Week uit naar Amerika (Washington) waar de zetmachine tot stand kwam en voor het eerst werd ingezet in de "New York Tribune" (1886).

GENTSE MEMORIEDAGEN: 13-14-15 SEPTEMBER

13 September 813

Lodewijk de Vrome (Louis le Pieux, ook nog le Débonnaire) wordt door zijn vader Karel de Grote gekroond.

Hij regeerde tot aan zijn dood op 20 Juni 840.

Zijn 3 zonen die bij het Verdrag van Verdun zijn rijk verdeelden, waren Lothaire, Charles le Chauve (Karel de Kale) en Louis le Germanique.

13 September 1598

Dood in het Escuriaal van Filips II.

13 September 1653

De Prinses van Condé, wegens haar intriges uit Frankrijk verdreven, komt te Gent aan en neemt met haar gevolg van 200 personen, haar intrek in “Den Gulden Appel”.

Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 2005 - N° 3 - pp. 169-171.

13 September 1867

Begraving op het Campo-Santo van Baron Jules de Saint-Genois.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2007 - N° 6 - pp. 370-372.

13 September 1875

Geboorte te Ledeberg van Rosa De Guchtenaere als dochter van een vrijzinnige onderwijzer die haar van jongsaf in voeling bracht met de Vlaamse Beweging.

Men zou haar zonder twijfel een feministe kunnen noemen, met dien verstande nochtans dat begrippen als feminisme, socialisme, flamingantisme een eeuw geleden toch een andere betekenis hadden dan vandaag nog het geval is. Zij was een briljante studente aan de Normaalschool waar zij haar diploma van Regentes behaalde.

Als sociaalvoelende vrouw was zij zeer begaan met het lot van de arbeidervrouw in onze industriële maatschappij. Het is nog niet zo héél lang geleden en toch kunnen slechts weinigen zich een zuiver beeld vormen van het leven van een vrouw die, na lange uren in de fabriek gestaan te hebben, meestal in

ongezonde omstandigheden, 's avonds moe thuiskwam en dan nog het werk moest doen dat toen van een vrouw verwacht werd, niet het minst de zorg voor een schare kinderen. En vergeet het niet, meestal in een krot in het een of ander citeetje.

Rosa De Guchtenaere trachtte deze uiteraard ongeletterde vrouwen uit die uitzichtloze sfeer te halen, bracht ze samen in de "Gentsche Vrouwenbond", onderwees ze vooral op praktische gebied, bracht ze in contact met zaken die haar taak konden verlichten.

Gedurende de oorlog van 14-18 vroeg ze verlof zonder wedde en ze stichtte, samen met Peter Hoffman, een Nederlandstalig Meisjeslyceum.

Dit zou haar na de oorlog zeer kwalijk genomen worden, misschien ook wel omdat de Luxemburger Peter Hoffman de Rector werd van de zogenaamde "Von Bissing-Universiteit". Na het beëindigen van de oorlog werd ze gevangen genomen en ze moest in 1919 verschijnen voor de Krijgsraad. Ze weigerde de bevoegdheid van deze Raad te erkennen en stelde de pertinente vraag: "Ik ben geen soldaat, waarom moet ik dan verschijnen voor een Krijgsraad?" Ze deed geen enkel beroep op een raadsman en nam zelf haar verdediging op. Resultaat: 15 jaar dwangarbeid. Anderhalf jaar bracht zij door in de Nieuwe Wandeling en toen haalde de rede toch de bovenhand: ze werd vrijgelaten, maar... had geen job meer en om aan de kost te komen verkocht ze koekjes en briefpapier.

Ze stierf in 1942 op 66-jarige leeftijd en werd begraven op het Kerkhof van de Brugse Poort.

13 September 2002

Dood van Frans Van Bost.

14 September 1523

Dood van Paus Adrianus VI.

Deze enige Nederlandse Paus werd in Utrecht geboren in 1459.

Zijn ware naam was Adriaan Floriszoon Boeyens.

Hij werd tot Paus verkozen in 1522 en heeft dus maar één jaar deze functie vervuld.

Hij was de opvoeder en raadsheer van Keizer Karel tot aan diens meerderjarigheidsverklaring in 1515.

14 September 1609

Dood van Petrus Damant, de 3e bisschop van Gent van 1590 tot 1609.

Hij werd geboren in Mechelen in 1530.

Hij werd Bisschop benoemd in 1589, een benoeming die door de Paus bekrachtigd werd in 1590. Op het ogenblik van zijn benoeming was hij Kanunnik van St-Baafs.

Bisschopswijding op 14 Oktober 1590.

Hij was eigenaar van de Grote Sikkel die hij in 1607 verkocht aan Simoen Rodriguez, Baron van Rode.

14 September 1771

De Academie krijgt van Maria-Theresia het toevoegsel “Koninklijk”.

14 September 1806

“La Félicité Bienfaisante”, een loge die haar bedrijvigheid gestaakt had op het einde van de regering van Jozef II, wordt opnieuw geïnstalleerd.

14 September 1831

Dood van Graaf Chrétien de Thiennes op zijn kasteel in Anzegem.

Hij was één van de eerste 7 leden van de in 1823 gestichte “Commissie van Monumenten en Stadsgezichten”.

Hij werd geboren in 1758.

In 1776 had hij de Grote Sikkel aangekocht, maar bij de inval der Fransen vluchtte hij in 1794 naar Nederland. Zijn bezittingen werden aangeslagen en de Sikkel werd een munitiedepot.

14 September 1840

Openbare verkoping van de prachtige verzameling Schamp d’Aveschoot, een der mooiste van Europa. Zij bevatte o.m. werken van Rubens, Van Dyck en Rembrandt.

De totale opbrengst beliep meer dan 200.000 goudfranken.

14 September 1863

Inhuldiging van het standbeeld van Jacob Van Artelvelde. Dit ging gepaard met grootse feesten die 4 dagen zouden duren.

Het beeld werd gemaakt door een van onze knapste beeldhouwers Pierre De Vigne-Quyo.

Het zal velen misschien verwonderen, maar in 1863 hadden wij in Gent geen

Standbeeld van Jacob Van Artevelde, ingehuldigd op 14 September 1863.

enkel standbeeld. Al de anderen: Lieven Bauwens, Guislain, enz. kwamen pas later.

Heel Gent was in feeststemming. Overal hingen er vlaggen, wimpels, banieren, wapenschilden en andere versieringen. Op de Vrijdagmarkt die zwart zag van het volk, waren 2 grote tribunes opgetimmerd. De mensen hingen letterlijk uit de vensters, zaten op de daken, in de goten, in de bomen. Niemand wilde iets missen van het groots schouwspel.

Rond 14 uur kondigden 21 kanonschoten de komst aan van de Koninklijke trein. Aan het station was de Burgerwacht en een deel van het garnizoen opgesteld. Koning Leopold I, de Hertog en de Hertogin van Brabant en de Graaf van Vlaanderen reden eerst naar het Gouvernementshotel, terwijl een stoet waar practisch alle Gentse maatschappijen in vertegenwoordigd waren rechtstreeks optrok naar de Vrijdagmarkt.

De koninklijke tribune was opgesteld rechtover het standbeeld. Wat verder stond er een reusachtige estrade waarop 1200 zangers opgesteld stonden. De kern werd gevormd door de "Société des Choeurs"; de versterking gevormd door leerlingen van de stadsscholen en door zangkoren uit Aalst, Baarle, Brugge, Dendermonde, Deinze, Gavere, Ieper, Lokeren, Mechelen, Oostakker, Oudenaarde en Sint-Niklaas.

Om 15 uur arriveerden op de Vrijdagmarkt het Stadsbestuur vergezeld van de Ministers Rogier, Van den Peereboom en Van der Stichelen.

Kort daarop kwam de Koning met zijn gevolg plaats nemen op de eretribune, uitbundig toegejuicht door de bevolking.

Na de toespraak van Burgemeester Charles de Kerchove de Denterghem, werd de nu nog zeer gekende cantate "Jacob Van Artevelde" uitgevoerd, op muziek van August Gevaert en tekst van Napoleon Destanberg. Een schouwspel om nooit te vergeten, evenmin als de ovatie die opsteeg uit alle borsten na het weeklinken van de laatste akkoorden. Na de plechtigheid werd de beeldhouwer Pierre De Vigne door de Koning gedecoreerd.

's Avonds werd er een banket aangeboden aan de vorst in de Opera.

De volgende dag, juist voor zijn vertrek, huldigde hij nog vlug de Frère Orbanlaan in.

Maar toen de Koning al lang weer in Brussel zat gingen hier de feestelijkheden door: 2e uitvoering van de cantate op de Vrijdagmarkt, feest in het Casino, volksbal op de Kouter. De feestelijkheden werden besloten met een groot concert in de Dierentuin door het muziekkorps van het 7e Linierregiment en 's avonds met een luisterrijk Venetiaans waterfeest.

Het standbeeld staat precies op de plaats waar dat van Keizer Karel destijds stond.

Oorspronkelijk stonden op de 4 hoekpunten 4 heraldische leeuwen. Zij wer-

den in 1869 vervangen door de nu nog bestaande vrouwenfiguren. In juli 1980 werd Jacob van zijn voetstuk weggenomen en overgebracht naar het depot op de Begijnhoflaan, en dit voor de bouw van de ondergrondse parking.

14 September 1875

Trouw van de 25-jarige Emile Braun met Marie Boterdaele, dochter van de aannemer Jean-Baptiste.

14 September 1886

Groots onthaal van de schilder Constant Montald.

Hij werd geboren op 4 December 1862.

Van jongsaf bleek dat Constant aanleg had voor teken- en schilderkunst. Zijn vader, een arme schoenlapper, was wijzer dan de vader van Leo Baekand en probeerde niet zijn zoon te duwen in de richting van de schoenlapperij. Constant mocht naar de Nijverheidsschool gaan en avondlessen volgen aan de Academie. Hij verwerft een studiebeurs waarmee hij naar Parijs trekt om zich toe te leggen op de monumentale kunst.

In 1886, hij is dan 24 jaar, stuurt hij vanuit Parijs zijn deelneming in aan de Prijs van Rome, thema: “Diagoras in triomf gedragen door zijn zonen, overwinnaars in de Olympische Spelen”.

Onbeschrijflijk enthousiasme in Gent wanneer het bericht binnenloopt dat Montald de Prijs gewonnen heeft. Vergeet niet dat men toen onze huidige inflatie van prijzen niet kende. De dag van vandaag wordt er minstens een prijs per week uitgereikt en het begint al redelijk moeilijk te worden nog iemand tegen te komen die niet de een of andere prijs gewonnen heeft. Maar in die tijd waren er niet zo veel prijzen en die van Rome was toch nog altijd de meest begeerde. Hij werd ingesteld door Willem I in 1817 en het zou 27 jaar duren vooraleer een Gentenaar deze prijs won, nl. de architect Hombrecht. Montald was de 2e Gentenaar en dat was precies 42 jaar na Hombrecht.

Het werd een van die triomfantelijke onthalen waar onze voorouders een specialiteit van hadden. Het College liet de plechtigheden beginnen om 17 uur omdat iedereen, ook de schoolkinderen, de plechtigheden zouden kunnen bijwonen.

Voor deze Blijde Intrede waren er honderden mensen per trein, te paard of per koets van buiten de stad gekomen. Het regende bloemtuilen en kronen in de open koets. De feestelijke stoet kon zich met moeite verplaatsen en kwam verschillende malen tot stilstand. De ordediensten werden overrompeld, mensen

vielen in zwijm, kinderen werden vertrappeld. En dat alles onder het voortdurend kanongebulder.

Van het Stadhuis trok men naar de ouderlijke woning in de Verspeyenstraat waar de laureaat verschillende malen aan het venster moest komen om de jubelende menigte te begroeten. Er werd gefeest tot stukken in de nacht.

En dan, de volgende dag... een donderslag in een heldere hemel: bij Ministerieel Besluit werd de uitslag vernietigd omdat Montald uitgeroepen werd met 4 stemmen op 9, daar waar het Reglement een absolute meerderheid vereiste.

Hevige woede en verontwaardiging in Gent. Nieuwe beraadslagingen van de jury waarvan wij u de details besparen. Eindresultaat: Montald met 6 stemmen op 9.

En wat dacht u? Alles werd opnieuw begonnen: stoet, kanonschoten, feestelijk onthaal. Ga nog maar een een Prijs van Rome zoeken die 2 maal onthaald werd in zijn eigen stad.

Hij is o.a. de auteur van de mozaïek die het tympaan van de Vlaamse Theater versiert. In de eerste Kamer van het Hof van Beroep in het Paleis van Justitie hangt een groot wandpaneel van hem "De Strijd om het Leven" voorstellend. Hij maakte ook de schilderijen van de "Nieuwe Circ" die in 1895 openging. Hij liet zich een grote villa bouwen in St-Lambrechts-Woluwe. Hij woonde er van 1910 tot aan zijn dood in 1944.

In het Schelde-oord werd een pleintje naar hem genoemd.

14 September 1922

Dood van Dr. Henri Van Cleemputte.

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 2004 - N° 2 - pp. 110-111.

14 September 1924

Onthulling op het Campo Santo van het grafmonument van Karel Lybaert.

15 September 1505

Geboorte te Brussel van Maria van Hongarije, een jongere zuster van Keizer Karel.

Zij was nog geen 17 jaar toen zij in 1526 in Buda trouwde met de 15-jarige Lajos II, Koning van Hongarije. Haar man verdronk 4 jaar later in de nasleep van een slag tegen de Turken.

Niettegenstaande dit een kort huwelijk was tussen 2 zeer jonge mensen, was

Sanderus 1586-1664.

het een goed huwelijk. In haar groot verdriet besloot zij heel haar leven weduwe te blijven. Na de dood van Margareta van Oostenrijk werd zij op 24 Januari 1531 aangesteld als Regentes der Nederlanden. Zij bleef dit tot in 1555 bij de abdicatie van Keizer Karel.

Ze vertrok met hem naar Spanje waar ze kort na hem zou overlijden.

15 September 1550

Lanceloot Blondeel en Jan Scorel beginnen met de restauratie van het Lam Gods.

15 September 1578

Het Groot Kanon wordt op houten schragen geplaatst aan de Wannekes-aerd.

15 September 1586

Geboorte van Antoon Sanders.

De naam van deze priester, dichter, theoloog en historicus wordt nog iedere dag uitgesproken, zij het dan ook dat men er één lettertje aan toevoegt en men spreekt van Sanderus. Deze Gentenaar werd geboren in Antwerpen. Zijn vader Lieven was een gekende geneesheer en overtuigde katholiek. Onder Hembyze en Ryhove was hij uitgeweken naar Antwerpen. Hij kwam terug naar Gent in 1588. Zijn grootvader Jan was gedurende jaren de officiële geneesheer van de stad Gent en was zelfs verheven tot de waardigheid van raadgevend geneesheer van Keizer Karel.

Antoon was dus 2 jaar wanneer hij in Gent belandde. Hij heeft zich altijd een Gentenaar gevoeld en op zijn talrijke werken ontbreekt nooit de inscriptie "Sanderus Gandavensis".

Hij doet zijn humanoria in Oudenaarde en bij de Jezuiten in Gent. Daarna Wijsbegeerte in Douai en Theologie in Leuven.

Priester gewijd, wordt hij naar Oost-Eecloo gestuurd. Hij is dan nog een tijdje pastoor in Sleidinge, maar al deze zaken liggen hem niet en hij zal een middel vinden om postjes te bekleden die goed betaald worden en niet teveel werk vergen, zodat hij de vrijblijvende tijd volledig kan besteden aan zijn publicaties. Sanderus schreef lang en veel. Ettelijke liters inkt zouden gedurende een halve eeuw uit zijn pen vloeien.

Dat de naam Sanderus nu nog dikwijls vernoemd wordt is evenwel te wijten aan één enkel van zijn werken: de geschiedenis van Vlaanderen geschreven in het Latijn onder de titel "Flandria Illustrata". En wanneer men nu nog het

woord “Sanderus” uitspreekt, heeft men het niet over Antoon Sanders, maar wel over zijn beroemd werk.

Merkwaardig genoeg is de tekst vrijwel waardeloos: hij krioelt van onjuistheden en is historisch totaal onbetrouwbaar. Aan wat heeft dit boek dan wel zijn beroemdheid te danken? Wel, aan die talrijke illustraties die uitgevoerd werden door de knapste tekenaars van die tijd en die ons een beeld geven van onze steden, dorpen, kastelen, monumenten zoals zij er uitzagen meer dan 300 jaar geleden.

Hoe zag de Kouter er uit in de 17e eeuw? De Vrijdagmarkt, het Veerleplein, het Belfort? Geen probleem, we slaan even de Sanderus open en dààr staat het! Zonder Sanderus zouden wij slechts een zéér vaag idee hebben van hoe het Prinsenhof er uitzag.

Een eeuw na het verschijnen van de “Flandria Illustrata” verscheen er een Vlaamse vertaling onde de titel “Verheerlijkt Vlaandre”.

Sanderus stierf op 16 Januari 1664. Drie jaar voor zijn dood trok hij zich terug in de Abdij van Affligem. Hij werd er begraven in de Abdijkerk.

15 September 1770

Het Stadsbestuur, of de “Wet der Stad Gend” zoals men dat toen noemde, vaardigt een ordonnantie uit “nopens het werpen van Penseryen, ende andere vuyligheyd in de Rivieren”.

Om de omvang van dit probleem te begrijpen moeten wij even terugkeren naar de toestanden in de steden, enkele eeuwen geleden.

De meeste woningen hadden geen putwater, rioleringen bestonden niet en ophaling van huisvuil was een totaal onbekend begrip. In die omstandigheden was het normaal dat de bewoners de gemakkelijkste oplossing kozen: alles werd gewoon op straat gegooid of, als het te omvangrijk was, in de rivieren gekapt.

Hebt u er al eens over nagedacht hoe Gent destijds moet geroken hebben op een warme zomerdag? Er kwamen regelmatig klachten binnen bij het Stadsbestuur. Niet te verwonderen: de beerruimers hadden de gewoonte al wat zij niet kwijt konden bij de boeren gewoon in de rivier te lozen. Vleeshouwers beschouwden onze rivieren als ideale recipiënten voor darmen, bloed, drek en andere afval. Ook voor visverkopers was het de normaalste zaak van de wereld om al wat ze niet konden verkopen in onze waterlopen te evacuëren.

Ge zult dus maar de gelukkige bewoner zijn van een huis met “vue sur la Lys”. U zult nu misschien beter begrijpen hoe het kwam dat onze voorouders zulke kolossale hoeveelheden bier consumeerden, en dezen die het zich konden permitteren, wijn. Water was immers ondrinkbaar. In de 15e eeuw waren er in

Gent meer dan 100 brouwerijen, anders gezegd 1 brouwerij per 500 inwoners. Moesten wij deze verhouding toepassen op het Gent van vandaag dan zaten wij hier nu met 500 brouwerijen.

Het is dan ook niet te verwonderen dat er nu en dan een van die epidemieën uitbrak die een groot aantal inwoners wegmaaide. Men kon wel trachten de grootste excessen te beteugelen, maar het probleem was niet volledig oplosbaar.

Daarom kregen vleeshouwers, slachters en pensenzieders de toelating hun penserijen te spoelen op wel bepaalde plaatsen in de Leie, zoals aan de Minderbroeders, de Predikheren, enz. maar dan wel op bepaalde uren: heel vroeg in de morgen of laat in de avond. Of de Minderbroeders en de Predikheren daar nu echt gelukkig mee waren werd er ons niet bijverteld, maar wij hebben daar de grootste twijfel over.

15 September 1831

Dood van Dr. Guillaume Demanet.

Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 2005 - N° 6 - pp. 394-395.

15 September 1850

Dood van Angélique Méaulle.

Wie mag dat wel zijn?

Om dit te begrijpen moeten wij het hebben over het Gents “Spookhuis”.

En terugkeren naar de Franse bezetting. Kort na de inval van de Republikeinen kwamen zich hier talrijke Franse ambtenaren vestigen, onder hen: Pierre Louis Vidal die een tijd lang in de Convention Nationale zetelde.

Voor een handvol assignaten kocht hij een Louis XV-hotel in de Nederscheldestraat, met een prachtige tuin uitgevend op de Schelde. De eigendom was gelegen nabij het Jodenstraatje en wordt nu ingenomen door een deel van het Gouvernementshotel.

Vidal sterft in 1847 en het goed gaat over op zijn dochter Virginie die in Versailles woont en getrouwd is met de advocaat Felix Méaulle.

Een jaar later komt zij haar nieuwe eigendom in Gent betrekken, samen met haar dochter Angélique die lijdt aan een kwijnende ziekte en die 2 jaar later zal sterven. De moeder, halfgek van verdriet (of misschien wel helemaal) ontbiedt specialisten uit Parijs die het lijk balsemen. In plaats van Angélique te begraven wordt zij opgebaard in een kist met glazen deksel die geplaatst wordt in het groot salon op de eerste verdieping dat herschapen wordt in een rouwkapel. Dag en nacht branden er kaarsen rond de kist.

Onmiddellijk na de balseming wordt al het personeel afgedankt en Virginie Vidal blijft hier alleen achter met haar dood kind. Het enig contact met de buitenwereld geschiedt via een oude bedelaar. Zo leeft zij daar 10 jaar zonder ooit het huis te verlaten.

Vanzelfsprekend was niemand op de hoogte van deze situatie. Het geheimzinnig huis kreeg de reputatie van een spookhuis te zijn. Hoe kon het anders? Gedurende jaren kon men van aan de Schelde, achteraan een verwilderde tuin, een mysterieuze bovenkamer zien die vaag verlicht werd door de schijn van flikkerende kaarsen. Nu en dan kon men een bewegende gestalte zien: deze van de in het wit geklede, rond de lijkst wandelende Virginie. Men zou voor minder spoken zien!

Tenslotte kwam de politie toch achter deze zaak en zij deed het lijk overbrengen naar de familiekelder in Versailles.

Eens haar kind weg, ging Virginie haar intrek nemen in een hotel op de Kouter waar ze nog 12 jaar zou verblijven vooraleer te sterven.

Het huis kwam leeg te staan in 1861 en begon meer en meer te vervallen. De straatjongens hadden trouwens al lang al de ruiten ingegooid. Niemand durfde het gaan bewonen want de reputatie “spookhuis” bleef er hardnekkig aan kleven. Het werd tenslotte gesloopt in 1884 wanneer de Nederschelde aldaar overweld werd.

15 September 1861

Inhuldiging op het Campo Santo van het praalgraf van Prudens Van Duyse.

15 September 1883

Dood van Jozef Plateau.

Deze geleerde die op 14 Oktober 1801 geboren werd, sleet het grootste deel van zijn leven in onze stad, die hem overigens zeer nauw aan het hart lag.

Hij was de zoon van een Doornijkse schilder die zich in Brussel gevestigd had. Zijn vader die van hem een artiest wilde maken stuurt hem naar de Academie, maar sterft kort daarop. Jozef en zijn 2 zusters komen onder het voogdijchap van een oom die advocaat is. Jozef wordt naar het Atheneum van Brussel gestuurd waar hij onder de invloed komt van de Gentse geleerde Quetelet. Zijn voogd beslist dat hij Rechten zal studeren en Jozef wordt ingeschreven aan de Universiteit van Luik.

Daar de Natuurwetenschappen hem meer liggen doet hij, samen met zijn kandidatuur in de Rechten, ook nog deze in de Natuurkunde. Hij zal de Rechten laten vallen en in 1829 behaalt hij zijn doctoraat in de Wis- en Natuurkunde

Jozef Plateau 1801-1883. Van hem bleef slechts één foto bewaard.
Een daguerreotypie uit 1843.

met een dissertatie over “Enkele eigenschappen van de indrukken verwekt door het licht op het gezichtsorgaan”.

Dit zou hem noodlottig worden want bij zijn proeven heeft hij veel te lang in de zon gekeken en 14 jaar later zou hij als gevolg daarvan volledig blind worden. Hij wordt Professor aan het Gazza-Instituut in Brussel en houdt zich verder bezig met de studie van de eigenschappen van het Licht.

Hij verricht baanbrekend werk op dat gebied en zijn publicaties verwekken sensatie in wetenschappelijke kringen. Op aanraden van Quetelet aanvaardt hij een leerstoel aan onze Universiteit en hij installeert er het modernste laboratorium van Natuurkunde van die tijd.

Zoals reeds gezegd werd hij blind in 1843. Een jaar later wordt hij op pensioen gesteld met behoud van zijn wedde. De 39 jaren die hem hier nog op aarde beschoren zijn zijn volledig gewijd aan wetenschappelijk werk. Zijn assistenten lezen hem de laatst verschenen studies voor; hijzelf schrijft tussen 2 metalen stangetjes die hij laten monteren heeft op een houten kader.

Plateau was niet alleen een zeer knappe geleerde, hij was bovendien een zeer vriendelijke en innemende man.

Hij woonde op het Casinoplein en stierf in onze stad in 1883.

Zijn zoon Félix zou bekendheid verwerven als Professor van Zoölogie aan

onze Universiteit.

Wanneer gij de Plateaustraat voorbijkomt, denk dan eens aan de blinde geleerde die in zijn tijd een internationale beroemdheid was.

15 September 1889

Geboorte van Gustave Magnel.

Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 2004 - N° 3 - pp. 193-194.

15 September 1894

Eerste steenlegging van de “Nieuwe Circ”.

15 September 1907

Eerste rit van de autobus van Ekkergem.

Het was de enige dubbeldekker die Gent ooit bezeten heeft. Hij reed van de Kouter naar Ekkergemkerk. Een lang leven was hem evenwel niet beschoren, want na enkele weken was het al gedaan.

15 September 1922

Dood van Emiel Coppieters.

Deze zeer actieve en veelzijdige socialist werd geboren op 15 December 1849.

Hij was een aannemer van openbare werken en Directeur van een baggermaatschappij. Gemeenteraadslid van 1896 tot aan zijn dood in 1922. Schepen van 1916 tot 1922. Volksvertegenwoordiger, voorzitter van de socialistische senaatsgroep, Koninklijk Commissaris van de Verwoeste Gewesten, beheerder van de “Bank van de Arbeid”, Conseiller van Minister Anseele, de eerste voorzitter van de “Gymnastische Volksmaatschappij, een van de directeurs van de Expositie van 1913.

Het “Leeuwke” op het Veerleplein werd opgericht “ter herinnering aan Joseph Casier, Maurice de Smet de Naeyer en Emiel Coppieters.”

Hugo Collumbien

BIBLIOGRAFIE

Bij Snoeck verscheen een zeer lezenswaardig boek, nl. **“De Tempel van Themis. Gent 160 jaar Gerechtsgebouw en rechtspraak.”**

Zoals de ondertitel het aangeeft gaat het niet alleen over het gebouw, maar ook en vooral over wat er zich gedurende 160 jaar in en rond dit gebouw afspeelde. Een interessant stukje Gentse geschiedenis.

Het omvat 4 delen: 1° Het Justitiepaleis van Louis Roelandt. 2° In en om het Justitiepaleis. 3° Ophefmakende misdrijven en processen. 4° Het nieuw Gerechtsgebouw.

Wij kunnen nader kennismaken met veel Gentse figuren uit de gerechtelijke wereld waarvan velen onder ons wel de naam kenden, maar toch niet zo goed wisten wie zij feitelijk waren. Een interessante bijdrage tot de lokale geschiedenis.

In het 3e deel worden geruchtmakende processen en misdrijven behandeld, zoals dit van de Bende Vn Hoe-Verstuyft (1924), de diefstal van de Rechtvaardige Rechters (1934), het proces Vindevogel (1945), de zaak Jespers (1977-78), het proces Horion-Feneulle (1980).

Het boek heeft een formaat van grosso modo 24 x 29,5 cm., het telt 255 bladzijden en bevat een 150-tal foto's waaronder velen in kleur.

Het kost 38 Euro (1.533 fr.) en is te verkrijgen in de boekhandel.

De St-Michiels Gilde, gesticht in 1613 en daardoor de oudste schermclub van heel de wereld, organiseerde verleden jaar een tentoonstelling. Bij deze gelegenheid werd een boek uitgegeven, getiteld **“Het Edelsmeedwerk uit het patrimonium van de Koninklijke en Ridderlijke Hoofdgilde van Sint-Michiel te Gent.”**

Daarin wordt een geïllustreerd overzicht gegeven van de zilvercollectie die deel uitmaakt van het patrimonium van de Gilde. Bij elk van de 83 besproken items (prijsbekers, schalen, sierdegens, bestekken, etc.) is er een fotografische afbeelding.

Dit boek beperkt zich evenwel niet tot een catalogus, maar geeft een overzicht van de historie van deze Gilde met veel beelden uit een betrekkelijk recent verleden. Men vindt er ook de lijsten in van de koningen vanaf 1614, euvredkens vanaf 1614, dekens vanaf 1614, schatbewaarders vanaf 1803, griffiers vanaf 1613, schermmeesters vanaf 1653.

Het boek heeft een formaat van 21 x 29,6 cm., telt 264 bladzijden en bevat meer dan 200 afbeeldingen, waaronder verschillende historische foto's.

De prijs (voor de leden van deze gilde) bedraagt 55 Euro. Er bestaat ook een luxe uitgave met harde kaft aan 80 Euro.

Verdere inlichtingen kunnen bekomen worden bij A. en L. Van Hyfte - Kouter 167 te 9000 Gent. Tel. 09 223 18 65.

Verleden jaar publiceerde het Stadsarchief een boek met een beetje de vreemde titel **“Buskruit en Sauerkraut”**.

Het betreft de 20e eeuwse oorlogsbronnen die aanwezig zijn in het Stadsarchief, meer bepaald over de oorlog 1914-1918 en 1940-1945.

Het is dus helemaal geen boek dat een samenhangend overzicht geeft over de gevolgen van deze beide oorlogen voor Gent, maar een verzameling fragmenten die deze periode dekken.

Zo is er een verzameling correspondentie tussen de frontsoldaat Maurice De Klerck, afkomstig van de Brugse Poort, en zijn familie. De eerste brief dateert van 4 Augustus 1914, toen Maurice van het 2e Linieregiment in Hakendover zat. De brieven zijn in het Frans opgesteld. De laatste dateert van September 1916.

Andere brieven uit deze periode zijn deze van Prof. Dr. Herman Nohl, een Duitse filosoof, pedagoog en estheet, die als gewone soldaat in het etappengebied administratief werk verrichtte op zijn bureau op de Kouter. (Wegens een lichte invaliditeit kon hij geen officier worden). Hij schreef elke week meerdere brieven aan zijn vrouw waarin interessante gegevens staan over Gent in deze periode.

Dan zijn er nog de iconografische bronnen waarin heel wat materiaal zit dat betrekking heeft op deze periode, zoals affiches, foto's van de Stedelijke Commissie van Monumenten en Stadsgezichten, de collectie Georges Pieters, het Kriegsalbum, het Fonds Michel Casteels, etc.

Andere onderwerpen die aan bod komen: het Vliegveld van St-Denijs, terechtstellingen, graven, militaire functies in bestaande gebouwen, herinneringen en herdenkingen, brieven, dagboeken, foto's uit privé-bezit, enz.

Wat het boek verder interessant maakt zijn het 100-tal interessante foto's.

Het boek heeft een formaat van 21 x 29,5 cm., telt 255 bladzijden en kost 15 Euro (605 fr.). Het kan bekomen worden in de handel en in de Zwarte Doos.

Verleden jaar ging er in Melle op Erfgoeddag een tentoonstelling door over Tram 20 die van Melle naar het St-Pietersstation reed.

Wat wil dat zeggen? Dat wil zeggen dat de Tramspecialist Erik De Keukeleire toch niet kon weerstaan aan de verleiding om daar een boek over te schrijven **“Terugblik op een Stadslijn met Buurtspoorwegallures. 1912-1973.”**

Het is dan toch weer een boek geworden van 114 bladzijden met niet minder

dan 170 foto's. En dit aan de zeer schappelijke prijs van 5 Euro.
Geïnteresseerden kunnen contact nemen met de auteur: E.3-Plein 93 te 9050
Ledeberg. Tel. 09 230 47 05.

H.C.

HET GENTS SOCIALISME IN EUROPA.

Hendrik Defoort is thans een enthousiaste voortrekker van het Gentse STAM, de moderne opvolger van het Bijlokemuseum. In zijn doctoraatsthesis geschiedenis aan de Gentse universiteit heeft hij uiteengezet hoe het Belgische socialisme van vóór Wereldoorlog I een beslissende invloed heeft gehad op de ontwikkeling van het Europees socialisme. Het Belgisch socialisme was origineel. Dit coöperatieve model maakte een voor velen aanvaardbare synthese tussen marxistische principes en toenmalig progressief liberalisme. Het devies was: "Arbeiders bemint uw profijt". Niet alleen de behoeften van de arbeiders werden bevredigd maar ook een vorm van sociale zekerheid ontwikkeld. De socialisten van Gent hebben in deze ontwikkeling van het socialisme een prominente rol gehad, die tot op heden totaal ongekend was. Hendrik Defoort is een gedreven en welbespraakt historicus die door "De Oost-Oudburg" werd uitgenodigd voor een lezing. Hij bespreekt de bijdrage van het Belgisch, speciaal Gentse, socialisme op **donderdag 20 maart 2008 om 20u. in Convent Begga** (Cultuurcentrum De Vlier) in het Groot Begijnhof te Sint-Amandsberg. Ook de lezers van "Ghendtsche Tydinghen" zijn van harte uitgenodigd en de toegang is gratis.

Bert Vervaeet

EEN AANWINST

Ons erelid Alexander-Karel Evrard schonk aan de gevel der St-Johns antiek- en kunstgalerij (bij St-Jacobskerk) een bronzen gedenkplaat met als opschrift

Hier was het
aloud Gents gasthuis
St-Jan ten Dulle
(12e eeuw)

De uitvoering in sierlijke letter is van de gekende kunst-bronsgieterij Schellinck-Ferbuyt van Oostakker, die ons stadspatrimonium reeds meerdere fraaie stukken heeft verrijkt (ze herstelden o.a. ook onlangs het verongelukte “Moorken” van het Citadelpark).

VRAAG EN ANTWOORD

Antwoord van de heer **André Verbeke** op de vraag van de heer **André De Schepper** (Ghendtsche Tydinghen 2007 - N° 2 - p. 122).

Het betreft het huislied van het Sint-Amandusinstituut. Het is getiteld: Chant de l'Institut St-Amand. Paroles de F.M.

Musique de R. Herberigs

Grand Prix de Rome

Comme les flots de nog plages lointaines,
Monte le chœur formidable et charmant
Dont les échos, en passant sur nos plaines,
Feront vibrer ton nom, ô Saint-Amand!
O Saint Amand, toi dont l'histoire
Rayonne depuis si longtemps dans le triomphe et dans la gloire
Comme un perpétuel printemps!
Voici les fils de la grande famille
De Saint Amand, de Saint Amand!
Ceux dont le cœur pour leur blason qui brille
Bat fièrement, Bat fièrement!
Jeunes et vieux, trempons nos âmes,
Soyons des chrétiens vraiment!

Faison claquer nos oriflammes,) bis
Hardi les gars de Saint Amand!) bis

Het lied bestond uit 7 strofen. Het werd afgedrukt met muziek in het “Bulletin de l’Institut St-Amand à Gand”, een driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de “Association des Anciens Elèves et du Pensionnat dirigé par les Frères des Ecoles Chrétiennes”, vijfde jaargang, nr. 1 - augustus 1913, blz. 22-23 en 24.

Er werd vermeld dat “Le Chant flamand” zou verschijnen in het volgende tijdschrift, wat niet is gebeurd, niet in de twee daaropvolgende bulletijns. Toen brak de oorlog uit en was het tijdelijk gedaan met het tijdschrift. Op te merken valt dat de flarden tekst die de vraagsteller zich nog herinnerde nergens in dit lied terug te vinden zijn. De nieuwe vraag stelt zich dus, werd er later een nieuwe tekst geschreven?

In elk geval, toen de heer De Schepper in 1942 afstudeerde was er nog altijd geen sprake van een Vlaamse tekst.

Vraag van de heer **Karel De Wilde** van de Heem- en Oudheidkundige Kring Zele.

Ik zoek informatie over de vlasspinnerij Gallet te Zele, uitgebaat door de Gentse fabrikantenfamilie Gallet. Dit in het kader van een artikel in het jaarboek van onze Heem- en Oudheidkundige Kring van Zele. Het probleem is dat de Zeelse spinnerij in 1929 werd stopgezet; het machinepark en de kantoorboeken zijn in de loop van de jaren dertig overgebracht naar Gent, waar de familie haar hoofdbureau had.

Ziehier de informatie waarover ik beschik:

Charles Gallet (Carolus-Joannes) ° Gent, 18/08/1845 - † Gent, 26/10/1934, zoon van Romanus Gallet en Susanna Schreurs, beiden “koopmans” te Gent. Had een broer Alfons Gallet, koopman te Gent.

Gehuwd te Zele op 02/05/1874 met Triphonia Maria Florentina Van Cauteren ° Zele 21/07/1853 - † Gent 22/09/1913.

Grafzerk is bewaard: Westerbegraafplaats te Gent nr. J 205; grafstèle van de kunstenaar Geo Verbanck.

Begon zijn carrière als handelsreiziger en technisch bediende van de vlasfabriek La Lys.

Nam in 1880 de valsspinnerij “Melchior Singelyn & Cie” te Zele over, waarvan zijn schoonbroer Joannes Leo Van Cauteren mede-eigenaar (50%) was. De vlasspinnerij Gallet draaide van 1880 tot 1929 te Zele in 1910 totaal 230 werknemers.

De leegstaande bedrijfsgebouwen te Zele bleven eigendom van de firma

“J. Gallet & Cie., société en commandité simple”, tot afbraak in 1956 bij de nieuwe urbanisatie van Zele-Centrum.

Het echtpaar Gallet-Van Cauteren had 3 dochters:

- Bertha Gallet (° Gent 1877 - † Gent 1951), gehuwd met de Gentse architect Gustave De Taeye (kinderen???)
- Ernesta Gallet (° Gent 1878 - † Gent 1961), gehuwd met de Gentse dr. med. Vernieuwe (2 kinderen: Jean Vernieuwe en Suzanne Vernieuwe)
- Julia Gallet (° Gent 1880 - † Gent 1964) die ongehuwd bleef, en die na de dood van haar vader het beheer van het bedrijf voortzette. (Ik neem aan dat de firmanaam J. Gallet wil zeggen “Julia Gallet”).

Het bedrijf J. Gallet & Cie, filature d'étoupes de lin, was gevestigd aan Martelarenlaan 135 te Gent en had telefoonnummer 10317 (voorheen 317) in 1929; zie briefhoofd in bijlage.

In Gent vindt men in die periode ook de Anc. Ets Robert Gallet, jutespinnerij, Roggestraat 2 te Gent (bestond nog in 1952, tel. nr. 53207). Dat is waarschijnlijk familie, al heb ik de link nog niet kunnen leggen. Het is ook die laatste firma R. Gallet die genoemd wordt in het boek van J. Samyn, *Geschiedenis der Loonen in de Belgische vlasnijverheid*.

Ik zit nog met volgende vragen:

- Nazaten van Bertha en Ernesta Gallet, d.w.z. families Vernieuwe en De Taeye: hoe kan ik die opsporen? De familie Gallet behoorde duidelijk tot de gegoede Gentse burgerij, dus men zal wel een soort “familiepatrimonium” bewaard hebben, onder de vorm van oude foto's (ongelooflijk maar waar, ik vind geen enkele foto van spinnerij Gallet te Zele), documentatie, oude akten en dies meer.
- Welke archieven kan ik het best raadplegen voor informatie over de historiek van industriële bedrijven in de late 19de / vroege 20ste eeuw? (Persoonlijk ben ik beter thuis in het oud archief voor 1795, schepenkennissen en zo; in het “nieuw archief” heb ik iets minder ervaring).
- Zijn er bij uw kring soms mensen die zich specifiek met de studie van het Gentse industriële verleden van die periode bezighouden? Of tot wie zou ik me best kunnen richten met die vragen?

Vraag van de heer **Luc Neyt** (Tielt)

Alle informatie over beeldhouwer Ingnatius Mefaut (Mesaut). Hij maakte in 1733-1734 een nieuw beeld van Christus op het kerkhof van Tielt. Meester beeldhouwer Jacobus Mesaut sneed het groot kruisbeeld in de kerk van Pittem in 1743. Waar woonden en werkten beide beeldhouwers? Hebben zij nog Christusbeelden gemaakt en voor welke kerken?

Opzoekingen in de encyclopedie van Benezit leverden geen resultaat op.

LEZERS SCHRIJVEN ONS.

Van de heer **Luc Neyt** (Tielt) ontvingen wij volgend schrijven.

Bij mijn speurwerk in de Gazette van Thielt vond ik een interessante mededeling over de schuttersgilde van Sint-Joris uit Gent.

Het staat u vrij al dan niet deze mededeling op te nemen in een van uw volgende nummers van Ghendtsche Tydinghen onder de titel: 120 jaar geleden werd de Gentse schuttersgilde van Sint-Joris ontbonden.

Hieronder volgt nu de integrale tekst van het weekbladartikel.

De Sint-Jorisgilde, een der oudste broederschappen van Vlaanderen, te Gent, is te niet. Ziehier aangaande de ontbinding dezer vereeniging eenige inlichtingen door den gentschen correspondent van een brusselsch blad meêgedeeld:

De schuttersgilde van *St-Joris* was de oudste en altijd de machtigste der vier "hoofdgilden" van Gent. De anderen waren de gilden van *St-Sebastiaan* (boogschutters,) *St-Michiel* (schermers) en *St-Antonius* (kolveniers¹).

Men weet niet rond welken tijd de *St-Jorisgilde* gesticht werd; maar het is bekend dat zij aan den kruistocht der XI^{de} eeuw deelnam. In de XIV^{de} en XV^{de} eeuwen stond de *St-Jorisgilde* aanhoudend op de bres, om de voorrechten der gemeenten, 't zij tegen de vorsten, 't zij tegen Vrankrijk te verdedigen.

De diensten door die gilde aan Vlaanderen bewezen, deden haar veel *privilegiën*, genieten. Zoo was haar, onder andere, de eerste plaats toegekend bij alle optochten, krijgsbewegingen of plechtigheden.

De kruisbogen waren vroeger zóo zwaar, dat men ze niet kon spannen dan met meêhulp van eenen *knape*. Later spande men ze niet met den voet, maar bij middel van eenen windas. Een schrijver over de gilde, M. Prosper Claeys, deelt onder andere bijzonderheden meê dat, in 1480 Philips-de-Goede, in 1502 de graaf van Egmont en in 1752 prins Karel van Lorreinen aan de prijs-schietingen deel namen.

Verschillende keeren werd de gilde ontbonden en hersteld. In 1796 werden al hare eigendommen als nationaal goed verkocht. In 1804 hersteld zijnde, schijnt zij nu voor goed ontbonden te zijn. Het getal harer leden was tot 13 gedaald en de boog hing ontspannen in den hoek.

Ziehier de feiten die de tegenwoordige ontbinding kenmerkten. De *Gilde* had schulden, en de laatste leden wilden niet dat zij zou vallen zonder die betaald te hebben. Er werd besloten eenen zilveren beker te verkoopen, een geschenk van de aartshertogen Albrecht en Isabella. Maar de som die de liefhebbers er voor boden, was niet voldoende om de schulden te betalen. Het hoogste bod bedroeg 1500 frank. Eindelijk gelukte een lid er in onderhandelingen aan te

gaan, waardoor het kunstjuweel in handen der familie Rotschild kwam, en dat voor eene ruime som. Het is te betreuren dat een stuk van zoo groote historische en kunstweerde niet te Gent zelf, of te minste in 't land gebleven is.

De schulden der *Gilde* konden nu betaald worden, en men hield zelfs 2000 frank over, welke zij ten voordeele van het weldadigheidsbureel afstaat, voor het bezorgen van beddegoed aan arme lieden gedurende den winter.

Men moet echter opmerken dat de beker waarvan hier sprake is, door den Staat als eigendom opgeëist werd. De rechtbank van Gent gaf aan dezen eisch toe; doch het beroepshof was van een ander gedacht.

De overige eigendom der gilde, als standaarden, gouden en zilveren voorwerpen, de pijn die Karel van Lorreinen in 1752 schoot, enz., zijn aan de stad geschonken en zullen weldra in het stadsmuseum prijken.

GÊNSCHE PRÂOT

Den dokter Broekman hao zuust en dame uitgelied, in hij wildege zijn deure weere toeslâon, aos al mee ne kêr Jan Vijncke binnesprong, die mee zijn twêe handen op zijnen buik hem stond te krijnkele gelijk ne paolijnk.

- Dokter! riept hij ezûu, ge meug het nie kwaolijk pake da 'k ezûu zonder komplemente binne sprijnge, mâor 'k en kan nie mîer vûurt!

- Allee, jongene, zeid den dokter, blijf bij u zinne, wa schilt er?

- 'k Ben om te beste, zei Jan. Dat es toch e spel, dokter, aos ne meinsch zij waoter moa mâoke in aos ge nie en keunt.

- Allee, zeid den dokter, kom mâor lanst hîer en hij gaf d'hem nen bassijn. Probeer ne kêr, zeid hij.

Jan bezag diene schûunen bassijn; hierin, Dokter? vroegt hij.

- Jao, jao, zeid den dokter; allee kameraod, en geneert u nie.

Jan ging aan den trok in op êen, twêe, drije was den bassijn bijkans strûupende vol.

- Merci, zei Jan mee ne zucht; 'k ben blijde da 'k het kwijt ben.

Den dokter stond hem stom te bezien.

- Wat es da veur e lolleke? zeid hij . Ge pist bijkans g'hîel mijnen bassijn vol in ge zegt da g'u wâoter nie en keunt maoke?

- Zoedet gij da riskeere, menhiere den dokter, zei Jan, mee twêe azenten achter u gat?

Jan Cleppe